

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

IDENTITATE CREATOARE

după atâtea succese editate, marele festival național **Cintarea României** este în măsură să consacre o experiență de o deosebită valoare pe planul creativității, al manifestării artistice. Este vorba în primul rând de acea eferescență specifică unui climat de largă participare la cunoașterea și asumarea valorilor culturii și artistice, ceea ce, în ultimă instanță, se constituie tot într-un act creator. Se îngemănează aici istoria, știința și arta, munca și creația văzute în dinamica unei permanente și laborioase împliniri. Moștenirea înaintașilor a trecutului face liant nobil și de durată cu ceea ce prezentului și, într-un anumit sens, se poate spune că ne aflăm într-o permanență și prodigioasă moștenire a înșușii viitorului. Pentru că, ceea ce a adus nou ca suflu și forță **Cintarea României** este această deosebit de clară și semnificativă perspectivă asupra înaltului fenomen cultural și artistic, asupra rosturilor și temeiurilor creației. Manifestarea prin cultură înglobează de fapt toate domeniile de referință umană, toate orizonturile existenței și ne conferă un cert și inconfundabil reflex de personalitate.

O viziune amplă, de epopee, și o conștiință înaltă a acesteia, cu aplicații în toată dinamica și la toate altitudinile creației, sunt detectabile ca repere ale unei noi spiritualități în întreg ansamblul de forme și modalități pe care le-a evidențiat și le susține festivalul național **Cintarea României**, această mișcare pe cât de amplă pe atât de semnificativă și cu mare forță de individualizare în conținutul ei. De un interes specific s-au bucurat și se bucură în aceste condiții creațiile literare, ele inesele o reprezentativă expresie a actului creator. Ceea ce este de remarcă aici rămâne faptul evident și anume că, în geografia spiritualității noastre noi, ele alcătuiesc imaginea de natură politică și socială prin care se exercită și devine mereu mai viabilă însăși democrația culturii. Beneficiem în această privință de o bună și îndelungată tradiție, de un suport cit se poate de viu al istoriei literare. Ceea ce a adus însă nou **Cintarea României** și se profilează ca experiență concretă a actualității reprezintă tocmai această largire a centrului de interes și în consecință creșterea numerică și calitativă a creațiilor, deplasarea lor ca ateliere și instrumente ale creației în școli, întreprinderi, instituții de cultură și artă, la scara unor preocupări care vizează o multitudine de profesii și aptitudini. Ele au intrat în practica vieții noastre culturale și fac proba necinstită a spiritului creator. Sint o prezență concretă și activă, în toate zonele țării, au pri-

mit și primesc un subțirial sprijin în manifestările pe care le întreprind și prin care se illustrează ca fozare vii de cultură. Importanța și prestigiul lor sint în consecință propriei lor activități și din aceste motive a bine să subliniem înnota, comportamentul în matene de cultură și artă, nivelul de cerințe și exigente pe care și-l impun, experiența în perspectiva a ceea ce situația și de bună seamă tinuta și profunzimea creației, înalta responsabilitate a acestor patotismul ca esență și dimensiune a actului creator.

prezenta scriitorilor în cadrul acestor enacnuri, o realitate de asemenea evidentă și în permanență posibilitate de ilustrare a rostului și menirii creatorilor de literatură și artă, a avut și are multiple și benefice rezultate. Experiența în acest sens nefind niciodată încheiată. O activitate care este în imediată și rodnică legătură cu creația este aceea pe care o consacră dezbaterile de idei, circulația cărții, activitate care îndreptățește tot mai mult prezenta și interesul autorilor. Recenta decădă a cărții românești, o sărbătoare autumnală care celebrează în fond eforturile și în fond eforturi și împliniri ale creației, ale spiritului creator, a evidențiat cit se poate de pregnant această și ea rămâne să certifice pe mal departe o componentă de fond a menirii scriitorului în societate. Dialogul cu cititorii îl susține, în primul rând, cartea, care, în acest an, bunăoară, poartă peste 2.500 de titluri și se atinge de mîntea și inima cititorilor într-un tiraj de aproape 48 milioane exemplare. Dar il yozartă și autorii lor și în această întreprindere un loc deosebit îl ocupă desigur cencnurile. Aportul lor în această privință este direct și poate fi socotit un reper al propriilor disponibilități.

Prin întreaga lor activitate, creațiile pot și trebuie să fie adevărate laboratoare ale actualității, mijloace vii și efective de cunoaștere și asumare a actualității, de exprimare a acesteia în limbajul creației. Forța educativă, de formare și afirmare a spiritului creator tocmai pe un asemenea teren și la un asemenea grad al răspunderii să se manifeste, din perspectiva pe care o implică însăși rațiunea culturii și arti românești, viziunea revoluționară, profund patriotică a existenței prin cultură și artă. Știind că cei ce și asumă aceasta și fac dovada autenticității vocației lor depun mărturie vii asupra prezentului și fac din moștenirea viitorului un act de maximă și rodnică identitate creatoare.

Lucaefărul

„Florii de toamnă” (din expoziția de la sala „Dalles”) — fotografie de Mircea Șoneuteanu

CREATIE SI ANGAJARE

Experiment, literatură, viață

Se folosește în ultimul timp, cu multă generozitate, după părerea mea, noțiunea de experiment atunci când se vorbește despre literatura tinerilor. Simptomatic, noțiunea a trecut destul de repede din arsenalul criticii literare în folosința cititorului. Nu mică mi-a fost surpriza cînd, în iarna acestui an, intrînd într-o librărie de pe Calea Victoriei să schimb un exemplar cu defecte de tipărire din cartea mea, atunci apărută, tinăra librărită, după ce mi-a spus că nu mai are nici un alt exemplar, m-a sfătuit să nu renunț la volum, deoarece e „de unul din „ăștia noi, experimentali”.

Luată în sine, cred că noțiunea de experiment nu trebuie privită nici cu suspiciune de cei care-o adresează, nici cu bravură de cei cărora le este adresată. A experimenta, în fond, înseamnă a te afla pe terenul creației. Sint experimente care uneori eșuează? Dar cîte altele reușite, nu duc la un spor al cunoașterii, la deschiderea unor noi orizonturi creatoare? A experimenta e și numai un drept, dar și o sansă oferită creatorului în climatul nostru cultural.

Scriu acestea gîndindu-mă la experiențele (atîtea cite sint și care pot fi privite, de ce nu, și ca experimente) ale scriitorilor mei și ale colegilor mei tineri scriitori, părtași în acesti ani la fenomenul înregistrat de critică și cititori drept „proza tinăra”. Proza a tinerilor au-

tori, desigur, judecînd după o inerentă grilă a vîrstei celor care se află acum la anii primele cărți publicate. Dar și o „proza tinăra” prin sunetul nou pe care aceste cărți îl aduc în contextul literar actual. Un suflu de nouitate dat nu numai de experimentele literare asumate de acești autori și cărțile lor, dar și de procesul recepțiilor lor de critică și de cititori.

Iar dacă uneori se folosește cu prea multă generozitate noțiunea de experiment în fața acestor volume e și pentru că, nu numai critica, dar și cititorii pot emite o astfel de judecată globală, fără a mai fi necesare eventuale explicații ale experimentării în sine, reușite sau nu, de la carte la carte.

Dar ce înseamnă, în fond, aceste experimente ale prozei tinere? Gîndindu-mă la bunele cărți de proză tinăra apărute în acești ani, cred că experiment înseamnă în primul rînd încercarea de a găsi noi modalități de comunicare cu cititorul. Esențializarea comunicării: maximum de semnificații, în minimum de cuvinte. Explorarea unor alte tehnici ale comunicării, sofisticate uneori pe măsura specializării limbajelor cu care cititorul contemporan este confruntat și în alte domenii: științific, tehnic, administrativ etc. Aceasta nu duce neapărat la cultivarea unui

Ioan Lăcustă

Continuare în pag. a 6-a

LECTURĂ

„Cu voie sau fără voie” se scurge memoria din pana lui Fănuș Neagu. Nemilos, scriitorul o caută în întinsecimea cernelii și o silitează să iasă la iveală ca flutur, ca diamant. Și astfel, în mijlocul vîrtoanelor uscate care atacă din cele patru puncte cardinale insula Limbii Române, unul din paznicii ei cei mai credincioși este acest masiv gingaș care transformă o cronică sportivă într-un deliciu spiritual și lingvistic, iar dintr-o „carte cu prieten” (a doua) face o adevărată profesiune de credință între grațul care îl e patrie și părinte. O asemenea afirmație elogiasă trebuie, desigur, argumentată. Și cu ce altceva decît cu propriul text?

„Osia lumii afirmă de greieri cîntînd”. L-am citat pe Fănuș Neagu și m-am întrebă imediat ce-i poate spune o asemenea propoziție vorbitorului român, la străjuitul vascului al XX-lea. „Osia lumii” e o sintagmă rară; **Dicționarul limbii române** menționează în dreptul ei „învechit”, iar citatele exemplificatoare sint puține. Unul provine din celebra descriere a furtunii în munții datați de Calistrat Hogaș și e prea frumos ca să nu-l reproducem: „Cine știe, dacă ceasul cel grozav al împlinirii vremurilor de apoi nu sunase acum și dacă nu era scris în cărțile orbe ale

ursitei ca să se aprindă și să ardă osia nemăsurată a lumilor, de la un capăt pînă la celălalt?” Imaginele pe care această alăturare de cuvinte le poate deștepta în mintea cititorului sint mai curînd „grozave” — cum spune Hogaș — și spălmoase.

Dar sîta cum un poet care poartă în el mărcile cîmpiei natale transformă spațiu în marelție și har. Ați auzit vreodată cum se înșurubează spre cerul nopții de vară țîrîitul necinstit al greierilor? Așa pare a ne întreba Fănuș Neagu.

Sî lată-ne transportați într-o altă parte a lumii. Sîtați prin ce este celebru orașul Anvers? Aici se află „singurul loc unde echinocliul de toamnă își răsucesce osia prin virtejuri de pietre rare”. Turbatoarele asociere pentru cel ce a văzut vreodată vîntul toamnei învirtejînd frunzele multicolore prin te arbori.

„Osia lumii” — „osia echinocliului”. Este aproape o întimplare că ne-am oprit la două imagini metaforice centrate în jurul aceluiași cuvînt. Diferite și asemănătoare, ele demon-

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 6-a

TINĂR IN AGORA

Culori

Iși zornăie salcîmii galbenii frunzelor, insidios incendiați de roșii gherghinari, cei pituși într-o verădeli sepicrălă petrecere... Culori de noiembrie, de „vară” a Sintului Martin, scaldate într-o lumină de ireală seră, podită cu gemuri bleu și galben pai, de-o liniște confuză, prevestitoare a marelui, opacului și implacabilului Alb...

Iar cîmpul e ca un șort de zugrav băut, abandonat jantelei culorilor, a sofranului de porumb prea copii, logodit cu smola brazdei și pede arse de un vîntuleț anemic, copil degenerat al fostei viții, ce-a pierjolit o vară fața pămîntului și-a oamenilor săi...

Văd țărani, truditorii, stropindu-i arsura din

Ion Marin

Continuare în pag. a 2-a

CENTENAR REBREANU

Pridvorul familiei Herdelea

De fapt, nu e propriu-zis pridvor sau balcon. Cred că cei ai familiei Herdelea, ca și țărani din Pripas care treceau aproape în fiecare zi prin vîlul lui, îl sponesau tîrnat; tîrnatul casei, adică un coridor lung, în lungul clădirii, sub acoperișul ei, sprînjit în stîlpi de lemn, spre care se urca dinșpre curte ori din care se cobora spre curte pe cîteva trepte tot de lemn. I s-ar mai putea spune coridor, dar e o

Desen de Mihail Negru

nuanță altceva, și ca înțeles, un spațiu mai lung, închis între mai multe încăperi, și ca mediu social care uezază noțiunea și cuvîntul. Tîrnat ar fi, totuși, mai bine, dar tîrnat e prea regional și cam învechit, cuvîntul poartă în sine ceva demodat și puțin caraghios. Astfel că tot pridvor sau balcon e preferabil; pentru că explică mai clar raportul de situație, e undeva sus, față de un mediu inconjurător rîmas la un nivel mai jos, dar și funcționalitatea specifică, faptul că presupune o scenă care se repetă în timp și care ar fi cam așa: în pridvorul (balconul) oasei Herdelea, de fapt, în tîrnatul ei, mai ales spre seară și mai ales în serile de vară se strînge familia învățătorului; chiar dacă nu e toată, doamna și cu cele două fiice, Laura și Ghigiș, se află sigur acolo; dar e pe aproape și învățătorul, trebăluind prin curte ori citînd ziarul, undeva într-un plan mai retras, după cum apare cîteodată și fiul lui, Titu, să pună un accent necesar în conversație. Dacă familia Herdelea se află în balcon e și spre seară, o seară de vară. Doamna învățătorului a terminat treburile casei și, înainte de cină sau înainte de culcare, își permite o clipă-două, de odihnă și relaxare; aproape de ea sint fetele ei și nu departe învățătorul și băiatul lor. În astfel de momente, doamna și fetele obisnuiesc să cînte. Serile de sint minunate, este un ceas al zilei de împăcare și de adunare spre sine, care îmblie la cîntec; este un moment liric. Suflul lor caută, cu simplitate și cu ceva ca promptitudinea, adresa, caută un mijloc de exoripare a preajinului emotional. Și găsesc cîntecul, spontan, direct, simplu. Cîntă romantice și cîntec patriotice. Romancierul ne dă cîteva titluri. E seară de vară, deci, mama și fetele stau în balcon și cîntă; pe drum, prin fața casei lor, trece lume. E drumul principal de intrare în sat, toată lumea care vine dinșpre țîrg și multă din cei care vin de la cîmp, trec pe acolo; pe sub tîrnatul (pridvorul, balconul) casei Herdelea. Doamna și fetele cîntă, în pridvor, (balcon), și oamenii trec pe drum; trec țărani care au fost la țîrg, sau cu treburi la oras, sau la cîmp, la partea aceea de locuri de la care se vine pe acel drum. Trec pe sus, pridvorul, (balcon), pe sub tîrnatul casei Herdelea, le vîd acolo pe mamă și cele două fete, poate și un învățător și pe Titu, le aud cîntecul și îi salut. Sint saluturile obisnuite în sat, care sint ceva mai mult decît saluturi, un crîmpei, un început de conversație; ca o nădă de conversație care ar cuprinde în sine întrebarea: se prinde vorba sau se prinde? Dacă se prinde, conversația se leagă și poate urma un popas și o vorbă mai lungă; dacă nu se prinde, nu se prinde și cel venit și oprit o clipă trec mai departe. Dar pentru că e și cîntecul, pe lîngă ocazia de conversație, saluturi mai este și o ocazie de ascultare. Cîntecul sint frumoase, mama și fetele cîntă cu multă simțire și țăraniilor le place să asculte. Astfel că, se leagă conversația ori nu se leagă, se prinde nada vorbeii ori nu

se prinde, trecătorii întîrzie mai mult decît timpul unui simplu salut. Mai stau și ei cîteva clipe și ascultă. Sint obosiți de drum, ori de lucrul la cîmp, și le face bine puțina odihnă și cîntecul din balconul casei Herdelea. Cum sponeam, doamna învățătorului și fetele sale cîntă romantice și cîntec patriotice. Ele cîntă ceea ce s-ar putea numi cîntec culte. Țăraniile le ascultă cu plăcere dar și cu curiozitate. Nu fac parte din repertoriul obișnuit lor. Mai au prilejul să asculte așa ceva, pe la serbările școlare, sau la petrecerile domnilor, altfel universul lor muzical este cu totul altul. Ei au cîntecul lor, de fiecare zi, de fiecare eveniment sufleteș și din repertoriul ceremoniilor anuale. Cîntecul domnilor sint frumoase, dar nu sint pentru ei, țăraniile, nu sint hrana lor sufletească. E drept, cîteodată, unii dintre ei învăță sau imită cîntecul domneștii, dar numai pentru a sugera sau a sublinia sau a lăsa să se înțeleagă dorința, o aspirație spre altceva, ceva mai sus, la urma urmei, o aspirație de ascensiune socială. Doamna Herdelea, care duce greul în micul grup vocal improvizat, se numește Maria și este fată de țărani dintr-un sat din apropiere și nu are prea multă școală. Într-un fel, s-ar putea spune despre ea că este o țărancă îmbrăcată orșenește; în sensul că nu are decît prea puțin din preătoria și obiceiurile care ar face-o adevărată orșancă. Și, totuși, nu mai este țărancă nu mai este țărancă, pentru că nu mai vrea să fie țărancă; altceva nu este decît numai prin propria voință; deprinderile, nivelul cultural ale noi situații aproape că-i lipsesc. Dacă are ceva, are acest repertoriu de cîntec culte, romantice și cîntec patriotice, care o fac să fie altceva și care îi înlocuiesc orice alt mijloc de exteriorizare sufletească. Pentru că Maria Herdelea, fata de țărani, acum sotre de învățător, a rupt total și definitiv cu vechile mijloace de exteriorizare ale conștințului sufleteș al vechii sale situații sociale. Chiar dacă ar mai cunoaște ceva din repertoriul țărănesc, ea îl ignoră cu bunăștiință și îl privește de sus. Cum privește la petrecerile țăraniilor.

Mircea Tomuş

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIE SCOLARA

În ajunul culesului

Strugurii dorm ca niște păsori îngrămadite-n cuibul moale și verde-al grădinii, frunzele dorm amețite de fierbințeala vinului care are să vină. Dorm toate gingăniile pămîntului... Doar undeva sub pielea fină a broboanelor de sudoare a vinului, pămîntului și apeii, se zbate ceva amețit și cald, ca singele fecioarelor istovite. Miine fecioarele vinului vor dansa împrejurul luminii și trandafirii își vor deschide petalele în ritmul dansului lor.

Cezar Baltag

CONSULTAȚII

Revizuirea manualului de literatură română

Ia mai multe întîlniri cu cititorii ni s-au pus întrebări privitoare la literatura pentru copii și literatura pentru tineret, la manualele școlare. Cum în acest moment programele manualelor de literatură română pentru liceu suferă o metamorfoză, iar noile manuale nu sint încă elaborate, l-am invitat să ne răspundă la cîteva întrebări pe profesorul Nicolae I. Nicolae, cunoscut autor de manuale de limbă și literatură română, membru al largii comisii pentru revizuirea actualei programe și a manualelor de literatură română de liceu. În lezătură cu această problemă vom face loc și altor opinii avizate asupra predării limbii și literaturii române în școli.

— Sîtatăe Nicolae I. Nicolae, elitorii noștri ne-au pus numeroase întrebări în legătură cu manualele de literatură română pentru clasa a IX-a, profesorii au la îndemînă o programă nouă, dar un manual vechi. Ce se întîmplă cu manualele de limbă română?

Mulți, în primul rînd consensua. Programa și manualul trec printr-o fază de tranziție. În acest moment avem într-adevăr pentru clasa a IX-a o programă nouă dar nu și un manual nou. Noul manual este în curs de elaborare. Apare în 1986, simultan cu cel de clasa a X-a, care are și el o programă nouă, elaborată și dată publicității în vederea îmbunătățirii ei prin sugestii din rîndul tuturor celor interesați. Pentru clasele a XI-a și a XII-a se elaborează la fel o nouă programă și noi manuale, dar pînă la apariția lor rămîn în vigoare programa și manualul vechi. Practic, numai la clasa a IX-a, unde există o programă nouă, se va preda altfel, folosindu-se, în măsura în care se poate, manualul vechi.

— Cum se va folosi manualul vechi de clasa a IX-a în funcție de programă?

— Prelundu cu folos cîteva capitole, cum ar fi cel despre „Originea și dezvoltarea limbii române” elaborat de acad. Ion Coteanu și aflat în edițiile vechi începînd din 1983, apoi cele care cuprînd exerciții de limbă și stil de la sfîrșitul cărții, cit și cele care corespond programei pentru perioada de la începuturile literaturii române pînă la post-pasoptism. Epoca marilor clasici se va studia de acum încolo în clasa a X-a.

— Ce nu mai corespond din vechiul manual și cum se va acoperi noile capitole ale programei de către profesori?

— Vechiul manual nu cuprinde capitolul de

teorie a literaturii, intitulat „Literatura ca artă a cuvîntului”, care are 8 subcapitole pentru 25 de ore. Aceasta este una din nouătile programei, pentru care nu avem o carte de uz didactic la dispoziție. (Atrag atenția că în actualul manual există însă un glosar de termeni ai teoriei literare și el e încă bun pentru elevi.) Trebuie să apară apoi, foarte curînd, o serie de materiale ajutoare, cum va fi cel editat sub egida Ministerului Educației și Învățămîntului, de către Societatea de Științe Filologice, filiala București și de către Inspectoratul Școlar al Municipiului. Unele au apărut în **Revista învățămîntului liceal**. În aceste materiale găsim chiar lecții din vîntorul manual, cit și alte contribuții filosofice. Profesorii au la îndemînă și cărțile din bibliografia fundamentală, curentă a problemelor de teorie literaturii, lor revenindu-le sarcina, inevitabil (în decursul primei părți a anului școlar) de a-si elabora singuri lecțiile în funcție de obiectivele programei și de ieremi de evaluare, care iatonează foarte exact problemele din acest capitol.

— Ce sint itemii și de unde au apărut?

— „Itemii” — iată un termen nou, din pedagogie, care abia acum intră în uzul curent al profesorilor. Practic, sint sugestii referitoare la modalitatea de construire a criteriilor pentru teste de evaluare a cînoștințelor. Itemii se coned pe teren concret în funcție de obiective. Itemul vizează formarea elevului, instruirea și dezvoltarea gîndirii lui în funcție de obiectivele programei.

— Care e avantajul structurării programei pe obiective și itemi de evaluare?

— Avantajul vine din focalizarea acțiunii didactice pe cîteva direcții la fiecare lecție. În parte și din posibilitatea de a verifica atît corectitudinea proiectului didactic, cit și eficiența predării. Deși aparent prepararea unei lecții pare mai complicată, și va fi în primul an — pînă cînd vom regîndi totul și ne vom pune la punct materialele didactice ajutoare, se urmărește de fapt simplificarea procesului instructiv și pedagogic, în sensul eficienței de metodă. Mă tem însă de o oarecare încărcare birocratică a profesorului care va fi pu probabil să elaboreze lungi planificări și planuri, desi obiectivele și itemii se afla în programă.

Red.

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARA

LIVIU REBREANU

«Jurnal» Ediție de Puia Florica-Rebreanu și Nicolae Gheran

creatorului mare se conturează edificator. Condițiile nu-l lasă să scrie. Rețeaua socială în care intră îl aduce supărări și prejudicii. De cite ori Liviu Rebreanu se întreabă cum este posibil ca un scriitor de valoarea lui să fie pus în situații jignitoare sau umilitoare de oficialități și instituțiile timpului, de funcționari, de colegi. Sediințele, care nu s'au în întregime o inventivă poetică ci se făceau și pe vremea lui, îl supără foarte tare. Aici, în acest plan de activități sociale, Liviu Rebreanu suportă o înfrângere și o demitere, greu suportată, cu vagi promisiuni de reparație ulterioară.

Ca om de instituție, gospodarul de la Valea Mare nu minua concesia și recunoștința în creații mari adversități. Un pamflet dactilografat împotriva lui va fi pus în circulație și l'orga îl citește pentru sine în timpul unei sesiuni la Academie în care Liviu Rebreanu era propus candidat. Intrarea în Academie cu avaturile îl ocupă mai mult loc în jurnal, semn că scriitorul acordă o atenție specială, verificată și în alte cazuri, reprezentării sociale a scriitorului și demnității acestuia. După mai multe sesiuni prozatorului devine membru al Academiei române și discursul său de recepție (Elogiul țărânului român), este un adevărat triumf. Oscila între tema țărânului și o alta Eminescu, Creangă, Caragiale, care au lipsit din Academie, proiect esuat, dar foarte atrăgător, pe care-l prefera Caracostea. În Jurnal sunt relate și sesiunile secției academice la care ia parte Rebreanu, ceea ce constituie un rezervor de informații prețioase pentru că prozator îl

interesează oamenii și reține atitudinile caracteristice. Dintre toți cei prezenți acolo, Liviu Rebreanu este atras de Nicolae Iorga. Din paginile Jurnalului se înțelege o imagine vie a marelui savant, rezultată din informații puține, dar mereu esențiale. Nici un alt „nemuritor” nu se bucură de atenția pe care i-o acordă Rebreanu acestui mai în vîrstă coleg care l-a împintinat ca adversar la candidatură devenindu-i apoi amic. Iorga flutură pamfletul dactilografat, se opune candidaturii, refuză răspunsul dat în scris de Rebreanu, care i se oferă, vrea documente oficiale, „nu fraze de gazetă”: „Avind în față răspunsul meu, tuși a început să citească, a fost interesat și a citit cu mare atenție pînă la capăt. Atunci, deși se discuta altceva, a cerut îndată cuvîntul, declarînd că retrage tot ce a spus adesea împotriva mea, recunoaște că sint la mijloc calomnii odioase, împrăștiate de interese, și roagă să se considere neavenită intervenția de adesea, adăugînd că e vorba de un mare scriitor al neamului, care nu poate decît să onoreze Academiă”. Convertirea lui Iorga a decis de fapt alegerea. Cei doi colegi, devin apropiați, însemnările lui Rebreanu urmîrindu-l cu o simpatie declarată: „Iorga n-avea de loc astîmpăr. Din pricina alegerei lui Argetoianu la președinția Senatului. A venit cu o serie de epigrame la adresa lui, iar în timpul conferințelor mi-a cerut un creion și a mai făcut una. Altfel mereu căsca și se plictisea, căuind vorbi încet în dreapta și stînga, parcă spre a arăta că nu se impresionează de prezența regelui. A întins mina lui Sadoveanu, cu care nu vorbea pînă azi, iar pe urmă i-a dat să citească o piesă a sa Alexandru cel Mare în corectură,

plîngîndu-se că n-a fost înțeles. Imi spuse că are acum o piesă nouă, în care combate dictatura, dacă guvernul nu-i va face plicțeseli”. Altă dată Iorga protestase împotriva unei ediții Creangă, care a tipărit și poveștile corozive. Explicațiile le da chiar Rebreanu: „— Va să zică, și pe mine mă consideră scriitor — glumește. Dar atunci, lui Mehedintzi i s-a trimis?”. Față de nici un alt coleg Rebreanu nu manifestă atîtă solitudine memorialistică. Iorga se supără de numărul comemorativ al Gîndirii în care Crăinici priu lăudat Iorga se plînge că nu vede cu ochii drept și în care curaj să se opereze. Iorga refuză să dea mina cu Caracostea pentru că a conferențiat în Germania. Iorga se plînge mereu de boală, de visuri tulburătoare, de ochelari. Rebreanu notează tot ce ține de acest om prodigios și umilior. Iorga îl spunea că face singur corecturile chiar la Neamul românesc pentru popor. De ce nu pune pe alții? Aceste note scurte, dar foarte privilegiate la Iorga, ne arată că Rebreanu intuia valoarea omului lîngă care-l așezase destul. Căca nu este cazul cu alții mulți care i-au stat alături.

Convulsivile politice intră și în raza jurnalului, dar numai cînd e vorba de marile evenimente ale anilor 39-40. Cumpănit este descrierea asasinării lui Gălinescu și spectacolul cadavrelor expuse la locul crimei. Extrem de interesant pe un ecran politic de anvergură sint considerațiile privilegiate la evenimentele europene sub presiunea Germaniei hitleriste. Spre deosebire de notele lui N. Gheran care conține, inutil după părerea noastră, viziunea politică a lui Liviu Rebreanu considerăm că scriitorul știa să contemple și dacă ținem socotă de informațiile, ca și de intoxicarea informațională a vremii, provenită și de la Gheran, opiniile lui Liviu Rebreanu sint dintre cele mai cumpănite și deschise către viitor. Perfectă dreptate are însă Nicolae Gheran cînd adnotează din mers în Cuvîntul înainte pe cei care, brodind în jurul lui Rebreanu tot felul de „legende” politice, se vad dezarmați în fața unui Jurnal care-l contrazice. „De prisoș să adăugăm că această „dezamăgire” (față de caracterul „sect” notelor) este întretînută și de clișee comentarii de la periferia vieții culturale. Motive au; ani în sir au pus pe seama romancierului gînduri și fapte insolite, pentru ca astăzi să le vadă anulate”. Meritul cel mare al acestui Jurnal ca ediție este că îl cultivă imaginea unui Rebreanu autentic într-un chenar de informații suprapuse. Jurnalul este urmat de declarațiile publice ale scriitorului, mulțimea de interviuri, prin care el compensează absența lui fizică din viața literară, demonstrînd o conștiință literară activă. După Adenda urmează în loc de postfață unde Nicolae Gheran creează încă un strat documentar, luînd un interviu Florică Puia-Rebreanu. Din această construcție editorială în curs se ridică majestuosă figura unui scriitor masiv și exemplar. Este o veritabilă restituire, prima privilegiate la unul din cei mai mari ai perioadei de dinaintea războiului, și totodată o piesă de justiție, de mare actualitate.

M. Ungheanu

Premiile Academiei Republicii Socialiste România

● Simbă, 2 noiembrie 1985, în aula Academiei Republicii Socialiste România a avut loc Adunarea generală solemnă a Academiei consacrată decernării premiilor Academiei pe anul 1983.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Radu P. Volnei, președintele Academiei. Lista lucrărilor premiate în diferite domenii a fost prezentată de prof. George Ciucu, membru corespondent al Academiei.

IN DOMENIUL ȘTIINTELOR FILOLOGICE, LITERATURII ȘI ARTELOR

- Premiul „Titotei Cipariu”:
Dan Slesanșchi: „Dimitrie Cantemir, Opere complete”, vol. IX, tomul I, ediție critică, traducere, introducere, note și indice; Florea Furgariu: „Școala Ardeleană”, vol. I-II, ediție critică; Ion Chis Ișir, Nicolae Felecan, Tănase Filip, Victor Iancu, Gheorghe Moldovan, Eugenia Nistorică, Valeriu Palaghia, Gheorghe Pop, Gheorghe Radu, Ana Varva: „Graiul, etnografia și folclorul zonei Chioar”.
- Premiul „Simion Bărnuțiu”:
Gh. Achilie, Lucian Dragomirescu, Gh. Littera, Victor Ernest Măscă, Doru Chiriac, Vasile Morar, Nina Nicolescu, Ana Oroveanu, Ion Pascadi, Cezar Radu, Gh. Stroia: „Estetica”.
- Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu”:
Alecu Hanță: „Contemporanul. 1881-1891. O revistă așă cum a fost”, A. Husar: „Metapoetica. Un studiu”, Leontina Romanuțiu.
- Premiul „Mihai Eminescu”:
Nicolae Dragoș: „Pentru eterna vatră românească”; Ion Horea: „Un cîntec de dragoste pentru Transilvania”; Cezar Ivănescu: „Doi ani”; Vasile Nicolescu: „Semnatura fulgerului”; Premiu „Ion Creangă”:
Sorin Tîlci: „Femeie, iată fiul tău!”; Sandor Fodor: „Fanfara pompierilor” (în limba maghiară); Platon Părdău: „Tentația”; Premiu „Ion Luca Caragiale”:
Teodor Popescu: „The Lock”; Premiu „George Enescu”:
Remus Georgescu: „Ecouri”, oratoriu pentru solist, cor de femei, bandă magnetică și orchestră; Teodor Bratu: „Tudor din Vladimiri”, operă în 3 acte.
- Premiul „Ciprian Porumbescu”:
Wilhelm George Berger: „Estetica sonatei”; Ovidiu Varga: „Quo vadis musica? Cei trei venezi și nostalgia lui Orfeu”; Premiu „Ion Andreescu”:
Petru Popovici — Lucrările prezentate la Expoziția de pictură din 1983 de la Galeria de artă ale Municipiului București; Costel Bădea: Lucrările prezentate la Expoziția de ceramică de la Galeria de artă „Simeza”, București, 1983.

Brăila: înființarea cenaclului „Panait Istrati” al Uniunii scriitorilor

În zilele de 4 și 5 noiembrie au avut loc la Brăila manifestările culturale dedicate înființării Cenaclului „Panait Istrati” al Uniunii Scriitorilor, aflat sub directă îndrumare a revistei „Lucațearul”. Manifestările organizate de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila și Uniunea Scriitorilor a participat un grup de scriitori condus de tovarășul Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, format din prozatorii Constantin Mîrîță, Fănuș Neagu, Teodor Popescu, Nicolae Dan Frunțelată, Traian Iancu, Gheorghe Istrate, Marcel Gafton, Romulus Vulcanescu, Vintilă Ornaru, Nicolae Grigore Mărășanu, George Târnea, Teofil Bălaj și Ștefan Mihailescu.

Sediința de constituire a cenaclului a fost condusă de tovarășa Gabriela Jelea-Vancea, președinta Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila. Au vorbit tovarășii Valeriu Stolu, secretar al Comitetului județean al P.C.R. Brăila, Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Fănuș Neagu, președinte de onoare al cenaclului constituit, Nicolae Dan Frunțelată, redactor șef al revistei „Lucațearul” și Lucian Chisu, secretarul Cenaclului „Panait Istrati”.

Continuare a avut loc prima sesiune a cenaclului constituit. Sub conducerea prozatorului Fănuș Neagu, au citit din versurile lor poezii brăilieni Adriana Sitaru, Gheorghe Lupascu, Gita Edu, Aurel M. Buricea, Ion Mustăț și Iolomeian Mihail Visoia, rooptat în cenaclul brăilean. Din rîndurile așteptate, cenaclului au citit versuri Vintilă Ornaru, George Târnea, Nicolae Grigore Mărășanu, Romulus Vulcanescu, Nicolae Dan Frunțelată, Teofil Bălaj, Marcel Gafton.

A doua zi, sub genericul „Scriitorii țării în dialog cu oamenii muncii brăilieni” au avut loc mai multe întâlniri în întreprinderi și instituții din oraș și județ.

La șezătoarea organizată în comuna Tichilești au participat Fănuș Neagu, Nicolae Dan Frunțelată, Vintilă Ornaru, Aurel M. Buricea, Andrei Cărlășanu, Crd. Munteanu, Gheorghe Istrate, Gita Edu, Ion Bălan, Iulian Neacu, Vasile Rusescu, Ștefan Mihailescu. Din partea organizatorilor la această întrunire au participat scriitoriceasca a participat tovarășul Valeriu Stolu, secretar al Comitetului județean al P.C.R. Brăila.

Au citit din versurile sale creația lor în proză, Romulus Vulcanescu, George Târnea, Ion Mustăț, Petre Drăghici, la întîlnirea cu oamenii muncii din Santierul Naval. Ca și la Tichilești, cu acest prilej s-a desfășurat și un colocviu referitor la poezia românească contemporană.

Vizitele de lucru în întreprinderile brăilene au continuat și la Uzina „Progresul” din Brăila, la care au recitat din versurile lor poezii Marcel Gafton, Nicolae Grigore Mărășanu, Adriana Sitaru. La întîlnirea cu directorul tehnic al uzinei, tovarășul Udor Ovidiu, în timpul vizitării secțiilor uzinei, a avut loc un dialog viu, constructiv cu oamenii muncii.

Seria manifestărilor a fost încheiată de spectacolul cu piesa „Pînă” a dramaturgului brăilean Ion Bălan, membru al Cenaclului literar „Panait Istrati” al Uniunii Scriitorilor.

Culori

Urmare din pag. I

sudoarea fîmței pînă în seară și pînă în noapte, fără răgaz. Au pergamentul feții mai aspru și iriții aștădrea și-și ar împietate să crezi că violetul acestei toamne ar vrada de acolo, dar pozi să spu că în lumina ochilor firmamentului li se reflectă fără refracții și pozi să spu că la lucrarea pămîntului ei seamănă peste normă, de fiecare dată, un gînd curat...

Căci sint din același țare aluat, frumos intințese peste aceleași oaze din bronzi noduroși, intințese într-o piele tăbăcită de pînă și răspunsuri. Căci ei sint cetățeni, cooperatori, producători, oameni de omenie, frați și vecini, din vechi știindu-se, incit să se strige loane, Gheorghe, Mărie, și numai cei prea îndebărtari, ori prea apropiați li cheamă în moromețina limbă literară: bă, a lui cutare...

Si obrazul lui nu se impurpura cum s-ar impurpura de-o ocară, căci curios este și puțin observat, deși cuvîne-se un neîntrepruz eului, că țărânul nu se consideră jignit de-o vorbă tare, ci de una nedreaptă, călpi, oricît de autrîi i-ar fi murtur...

I-am văzut întînd într-o mare de culori, dar ei nu aveau timp de ele, de reverie, de parcă nu erau ale cîmpului lor. Truda îi făcea frumos, căci astfel rămîneau puternici, iar în întînd merle stăteau ca globurile în jîndului brad al țării, în pomii din care frunzele căzuseră sau se chirchiseră spre a face loc rodului...

Făzîndu-l, plopii își tremurau la rîndul lor frunzele îngălbinită, căci aceasta e felul de încadrînt al arborilor. Pînă cînd frunzele dispăruseră, cîte una, lîsînd coroana golă și primească plapuma albă a zăpezii, peste lume căzută, ca o imensă căciulă de iepure siberian...

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ:

«Vinătoare cu șoim»

este-ntr-un vag nicăieri / u e abia aranjat la frizură / strălucirea de-argint din cirilici / ai să vezi personal / o uzură / a crocului ride-n arhont / cu abia înțeleses plagiatul / verosimilitudul ce s-a impus / ai să vezi personal / în hialul / dintre opere totu și spus”. Insa adunarea de formule incompatibile poate să fie ilustrată și cu alte dovezi, mult mai numeroase. Un soi de exercițiu ludic, care ar părea o simulație argehică, dacă nu ar fi de tot digratizat, există și aci: „să nu-mi spu că am chip frumos! / il scap / rămîn fără de cap / să nu-mi spu că am glas duios! / il jur / se-mprăstie-mprejur / să nu-mi spu că am braț vînșos! / te rog / am să sîng olog”. O invazie de elemente ale unui soi de „cotidianism” comun fascinează fără rost pe poetul de caligrafii din care n-a mai rămas nimic, dacă e să ne luăm după imaginea „broasțelor încalceate”: „eș și în apă / imaginea lui / atîngîndu-se laele / buzele / vîrbă nară-mă-n pîrlit verzi / reciproc întuzuite / liniște palidă / oră de prînz / gîfite la soare pe rechile / broasțelor încalceate / un minz năvălu / ciulește urechile”. Versificații scolare stău alături de astfel de exerciții care poetului i se pr foarte „apropiate”, care scum mi-ai fost fi-o jur / cerc al ape — undă / lume ce-mi sporeai în jur / unei și rotundă / tare-ai pute pe placul meu / cerc albastru — normă / limită crescînd mereu / spiritul ca formă”. Putine sint aci producții care seamănă una cu alta și consolidează o formulă nouă, iar acestea care sint reunite într-un ciclu intitulat „Cap și pa-jură”, indică o înțelegere destul de rudimentară la literaturii care ar trebui să fie în exclusivitate o comunicare de dezastre. „Cep și pa-jură” e, de altfel, rezumatul acestei poezii „noi” și probabil motivația schimbării la față produse acum în optica lui Ștefan Augustin Doinaș: un examen mai amănunțit este obligatoriu. Poetul a început cu două sonete, între care unul istorisește o poveste inteligibilă cu

o cheie și altul e turburat de fel și fel de catastrofe. Pretutendii a pătruns un aer oracular, de profetie sumbră, fără efect estetic din pricina versificației, de tot nesupravegheată. Să mai adaug o notă, căpătînd nu se știe de unde, în gustul compoziției fabulistice; e adevărat că uneori Ștefan Augustin Doinaș gîndea în parabolă și punea în lucrare alegorii, însă, de la acestea și pînă la fabulă și o distanță foarte mare. Pe scurt, poetul se închină acum un soi de Seneca ucis de Nero și comunică felurite păreri despre „noua Romă” unde se prăpădește. Obsesia unei condamnări suferite în vremuri grele e peste tot („trei variante la Seneca tragicul” dezvoltă această idee). Aș putea cita de oriunde, din aceste sonete care mută fixațiile culturale, mai vechi, din mediul elin într-o abstractă Romă a celor „doisprezece cezari”. Limbajul e peste tot la fel de, cum să zic? „hîmnetat cu brutalități”: „vîreia unei palidă fantomă / de împărat mă-ndulectă vîreia” mă așez în coadă ca-ntr-o ploaie / ce spală începutu-acestei urme”. Iată și „Roma” înfișată de „duhurile unui striv”, care-l sufocă suveranul și, priclene în sine, mi s-a turnat în vană / revolta strînsă din careul Romai / ca o pîștoasă dată aici aromei / de striv care-l sufocă suveranul”. Nu putea lipsi nici evocarea, bizară dată e vorba de Nero, a unui cal „în togă”, care oripează pe poetul travestit în Seneca, intristat că „Romanii își fac „zei din odrăselii cărni”. S-ar zice că propozițiile acestea sint ale unei sibile din moment ce comparația cu momentul roman originar nu le verifică pe toate: „un cal în togă rotînd fantoma — / doivolec a lui Claudiu / ce dovdă / așteaptă oare secolul să vadă / spre-a le stîrni și colorate voma? / nici cînd nu ne zărim la timp dusmanii / un mare morf al lumii ning Romanii / făcîndu-și zel din odrăselii cărni / teribil adevăr care constringe / un biet bătrîn să-l scrie-acum cu sine, / tare-și fi vrut să prind sfîrșitul iernii”. Pare că poetul

Artur Silvestri

Pridvorul familiei Herdelea

tate, descendenți de țărani; din prima, a doua, cel mult a treia generație. De altfel, capacitatea aceasta a țărânilor de a genera domnie este mereu proaspătă, mereu vie; și țărâni sint conștienți de ea, o întretin și caută să profite de pe urma ei. Pe măsură ce trece timpul, tot mai multe familii visează să-și dea un copil sau chiar mai mulți la școală, adică să producă și ele domni. Dacă este evidentă originea comună a celor două pătri, tot atât de evidentă este și categoria lor desăbșie; domnul este domn și țărânul țărân. De la acest nivel, odată stratificarea făcută, greu, dacă nu chiar imposibil este să se mai apropie cele două extreme. Un țărân nu va putea niciodată visa să ajungă domn sau să se căsătorească cu o fată de domn; un domn, chiar sărac, aluns în mizerie tot domn rămîne; domnul domn și-n sant. Chiar dacă înregăstră domnie statistic, sint foarte rare și nesemnificative cazurile cînd un domn își o a nevastă din țărani. O tentă de ură, mai fătîșă, mai secretă, colorează atitudinea fiecărei pătri față de cealaltă; în plus, o invidie dusmănoasă, au scapat de muncă”, din partea țărânilor, un dispreț acîd, din cea a domnilor. Nu lipsește, ba este foarte caracteristică și cu însemnătatea ei, latura pozitivă a atitudinii reciproce: cultul domnilor, din partea țărânilor, hrănit de un sîntos instinct national; cultul țărâneli, din partea domnilor, întretînut de puterea memoriei, de motive sentimentale autentice, dar și de o mistică ruralistă cu destule implicații ideologice și culturale.

Ce fac domnii? Ce fac țărâni? De ce sint domnii domni și țărâni țărani? Cum s-a ajuns la această situație? Aceasta este o poveste lungă și ne poate duce foarte departe. Revînd, însă, la firul pe care am plecat inițial, putem spune că, conținînd în sine scena simbol care se petrece în jurul pridvorului familiei Herdelea, ca și alte nu-

merose scene și momente cu semnificație apropiată, opera lui Liviu Rebreanu reprezintă cea mai lucidă și mai obiectiv exactă transpunere epică a specificului societății românești de pînă la mijlocul secolului pe care îl trăim, cu particularități și uneori pînă la tragic dramatica întemeiere pe raportul complex dintre domni și țărani. O viziune la fel de exactă și pătrunzătoare putem găsi numai în opera lui Mihail Sadoveanu; aici, puterea de a îmbrățișa într-o singură privire ansamblul fenomenului social răzbate și pe verticala timpului, într-o optică istoricizată, dar și pe de-ăsupra de timp, într-o vastă perspectivă mitologică, ambele convertite în formațiuni epice cu o mare forță specifică de viață. Chiar dacă nu i-au reușit în mod egal, lui Liviu Rebreanu nu-i lipsa latura deschidere peste timp, setea vasterelor dimensiuni ale duratei. Aparent, îl lipsește capacitatea de a transfigura în mit, este adevărat, dar ține cumpăna extraordinara acuitate de percepție a realului, puterea miraculoasă de a converti datele existenței în chiar propria lor imagine cu o astfel de țărîe incit, din această operă ni se alcătuiește imaginea unui mit modern al existenței trăite cu cel mai intens patos al realului.

Apariția paginilor de jurnal ale scriitorului, săte au văzut lumina tiparului pînă acum, vine să confirme și să pună într-o lumină mai clară intensitatea și calitatea situației conștiente a scriitorului în cîmpul real al existenței. S-au astep-tat de la acest jurnal revelații și mai ale valori literare nemîlcolite. Un critic de foarte răspîndit prestigiu și-a mărturisit chiar dezamăgirea față de aproape totală lipsă de virtuți stilistice a însemnărilor de jurnal. Altă dată, însă, același critic și aceeași orientare preferențială în literatura noastră căreia el îi aparține au dat dovezi convingătoare de faptul că nu confundă calitatea literaturii cu calitatea formală a stilu-

Puține „jurnale” de scriitori români sint atât de amănunțite ca cel tinut de Liviu Rebreanu. Acest jurnal conține un buletin de treburi zilnice, de activități gospodărești, de întreprinderi sociale. Este un jurnal despre ceea ce face scriitorul și cum trăiește, despre glume, despre trăistie, despre viața lui sentimentală. Din acest punct de vedere însemnările sint sîrac, refuzînd orice intrare în marea intimitate a scriitorului. Volumul doi al Jurnalului, al cărui text este îngrîșit cu pietele de Puia Florica Rebreanu, mărturisește la un moment dat o mare emoție, o presimțire a morții, un sentiment greu și difuz pe care scriitorul îl plasează în zona abisală a trăirilor și de aceea îl și descrie. Restul jurnalului privește viața gospodărească și publică a scriitorului, de o imată disciplinată socială. Este surprinzător de mult a fost absorbit Liviu Rebreanu de administrarea micii lui ferme din preajma Piteștilor. Toate semnele acestei dedicații totale sint aici. Plata muncitorilor, micile litigi legate de relațiile cu cumpărătorii de mîncare, deosebit de amănunțita și amănunțita înțelegere a necesității de a angaja de noi lucrători, îngrijirea vieii, construirea unui pod, preocupări de ordin veterinar, etc. totul este notat la locul și în ziua cuvîntată.

Este acesta jurnalul unui scriitor? Desigur. Numai imaginea ieftină a filozofului ni-l oferă cu un deget la frunte. Liviu Rebreanu refuză poezia de scriitor, este mai ales de toate un om care muncește și plăcerea acestei munci este conținută în amănunțile pentru unui obositoare ale jurnalului. Căzul lui Rebreanu nu este, de altfel, unic. Pentru a deveni cu adevărat scriitor, Mihail Sadoveanu ne mărturisește că s-a retras din viața bucoaresteană a cafenelei în Moldova natală unde cultiva grădina și vindea castraveți. Izolarea este ceea ce alina creator și după Sadoveanu a practicat-o, prin refugiu de lingă Pitești și Liviu Rebreanu, ca și mai tîrziu Tudor Argehezi cu Mărlșoru. Sociul vieții literare era amîntit cu ajutorul acestui bandaj de verdeață al grădinii și vieii, al treburilor casnice. Raportările lui Liviu Rebreanu sint altele decît ale citadinului furat de agitația dezordonată, de multe ori mărunțată a „cetății”. Cele mai interesante și mai interesante încep țărînește cu observarea anotimpului, cu starea vremii. Liviu Rebreanu se racorda la marile reverie existențiale, cele naturale, stînuindu-se într-un alt ritm de existență decît cel comun. N-a trăit la fel la ferma sa William Faulkner? Acest raport da jurnalului și omului un aer de măreție, cu condiția să perceapem întregul și să nu ne lășăm furaja de amănute. Din puberla lor se ridică o statuă.

Despre cărțile sale Liviu Rebreanu vorbește foarte rar și mai ales atunci cînd este în imposibilitatea de a le scrie. Corina a fost un impar pentru scriitor. Nu se poate izola, nu-și poate crea „hipnotismul creator”, începutul e greu, continuarea întîrzie. Oricît de puține aceste mărturisiri sint revelatoare. Cele privilegiate la proiectul esuat Picea și Tindăș, explicite, ne fac să înțelegem că era vorba de un roman realist, cele două tipuri intrînd în registru vieții României postbelice, după ce participaseră la primul război mondial.

Ca și în primul volum al Jurnalului drama

„Vinătoare cu șoim” (ed. Cartea Românească, 1985) ilustrează o destul de curioasă modificare în poezia lui Ștefan Augustin Doinaș, de o înfășurare cu totul radicală acum și care seamănă a producțiilor acestui liric. E adevărat că literatura e supusă cronologiei și a pretinde conservarea unei formule, cîștigată în timp, e în afara legilor valorii, concentrate în federea unei exprimate de matrice proprie, în căutarea unei idealități. Sint, bineînțeles, formule și formule, unele de însemnătate temporară și care se dovedesc valabile abia mai tîrziu, cînd presimțirile de moment ajung la o înfășurare omogenă. Nu e vorba, fluctuțiile prea de tot, sint înfășurări de matrice proprie, în căutarea unei idealități. Sint, bineînțeles, formule și formule, unele de însemnătate temporară și care se dovedesc valabile abia mai tîrziu, cînd presimțirile de moment ajung la o înfășurare omogenă. Nu e vorba, fluctuțiile prea de tot, sint înfășurări de matrice proprie, în căutarea unei idealități. Sint, bineînțeles, formule și formule, unele de însemnătate temporară și care se dovedesc valabile abia mai tîrziu, cînd presimțirile de moment ajung la o înfășurare omogenă. Nu e vorba, fluctuțiile prea de tot, sint înfășurări de matrice proprie, în căutarea unei idealități.

Nimic nu lăsa să se întrevadă, în condițiile unei creații lucide, o altă de stridentă involuție a poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș, precum e aceea dovedită în „Vinătoare cu șoim”. Poetul nu mai e la începuturi și parcă că își găsește vocea, valorile literare și de creație antică și cu preponderență grecească (chiar și producțiile care invocau, mai demult, „patria” nu sint decît simple exerciții de stil, în gustul liricii eline). Un soi de apolinic rețesit din citirea clasicii cu creionul în mînă, adăea nota acestei poezii, autrice și cultivate de valoarea însemnăză estetică a exprima pe deplin, atunci cînd e, o virtualitate de esență artistică „lăre”. Experiența arată că e bine a înalța pînă la un punct la valoarea formulei care se însemnează individualitate. În materie de creație evoluția nu merge la infinit.

Nimic nu lăsa să se întrevadă, în condițiile unei creații lucide, o altă de stridentă involuție a poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș, precum e aceea dovedită în „Vinătoare cu șoim”. Poetul nu mai e la începuturi și parcă că își găsește vocea, valorile literare și de creație antică și cu preponderență grecească (chiar și producțiile care invocau, mai demult, „patria” nu sint decît simple exerciții de stil, în gustul liricii eline). Un soi de apolinic rețesit din citirea clasicii cu creionul în mînă, adăea nota acestei poezii, autrice și cultivate de valoarea însemnăză estetică a exprima pe deplin, atunci cînd e, o virtualitate de esență artistică „lăre”. Experiența arată că e bine a înalța pînă la un punct la valoarea formulei care se însemnează individualitate. În materie de creație evoluția nu merge la infinit.

Deci balconul casei Herdelea rezumă și exemplifică stratificarea societății românești pe o anumită perioadă de timp, și raportul în care vrea să se situeze sau se situează fiecare din componentele ei principale. În epoca respectivă, sint domni și sint țărani; trăiesc împreună, în același sat, ba chiar au o origine comună; nu numai Maria Herdelea este fată de țărân, dar și invățătorul. Zaharia Herdelea, tot fecior de țărân este. El a făcut ceva școală, nu prea multă, și acum ocupă postul de învățător în sat; ea a făcut încă mai puțină școală, dar și-a schimbat felul de a se îmbrăca și se purta, s-a căsătorit cu un domn, cu un invățător, și se ține doamnă, deși, de fapt, nu este decît o simplă gospodină; toată ziua trebăluiește la bucătărie, spală vasele, ține seara, cînd își permite o clipă-doară de răgaz, să în pridvorul casei sale să cîntă românești și cîntece patriotice, privind de sus, la propriu și la figurat, la trecătorii de pe ulița din fața ei, care au rămas țărani. Iar aceștia, țărani, au modul lor de viață, închis în specificul lui; determinat, firesc, în primul rînd, de specificul modului lor de a-și câștiga traiul; adică prin muncă fizică, la cîmp, pe locurile lor sau ale altora, prin ogrăzi ale lor sau ale altora, cu cărușia, la pădure, la lemne, angajați la cine știe ce munci grele. Ei au și modul lor specific de a se exterioriza sufletește, cîntecese, obiceiurile, ritualurile și ceremoniile lor care se desfășoară neoprit, care-i includ în albia lor cuprinzătoare și care reprezintă expresia cea mai cuprinzătoare și mai evidentă a vieții lor colective, a vieții colectivității lor. Relațiile dintre aceste două componente ale societății românești, dintre domni și țărani, de existență și de exprimare a spiritualității lor sint și simple și complicate totodată; au și ceva foarte evident, vizibil, sărîtor în ochi chiar, dar și ceva ascuns, greu de descifrat, ignorat cu bună știință ori prin neputința analizei. În primul rînd, este foarte evidentă originea lor comună: domnii, surtucarii, orășenii sint, aproape cu obligativi-

NICOLAE IORGA - Inedit

UNA DIN ULTIMELE CONFERINȚE ȚINUTE LA RADIODIFUZIUNEA ROMÂNĂ

Printre puținele discursuri ce se păstrează de la vocea lui Nicolae Iorga se află și cele patru înregistrate la Radiodifuziunea Română, la 24 martie 1939, conținând conferința intitulată „Unități organice în viața statelor și națiunilor”.

Aceste discursuri, descoperite relativ recent, și singurele după știința noastră imprimată în țară din cele ce au supraviețuit în mod aproape miraculos asasinării autorului și, îndată după aceea, vinării și distrugerii cerceletelor, de către aceiași asasiini, a glasului său și fascinantul film în zece și sute de înregistrări pe discuri de ebonită aflate în raturile Radiodifuziunii.

Conferința „Unități organice în viața statelor și națiunilor” face parte din seria, începută mai demult de marele savant și patriot, de vestire a asaltului propagandistic fascist declarat cu violență îndată după venirea lui Hitler la putere în Germania. În conferințele radiodifuzionale „Unități organice în viața statelor și națiunilor” (11 sept. 1939) și în cea intitulată „Idea națională și dezvoltarea istorică universală” (11 sept. 1939) se manifestă în mod clar și înalt de către marele nostru „arhiepiscop” a unor noțiuni fundamentale din dreptul națiunilor. Într-un articol apărut în 1939 denota, de asemenea, cu tărie, „cumva religioasă” în unele momente, dar în altă instanță profetică „Dumnezeu în căutarea poporului nostru”, papagal român cu un dramă aliat în căutarea poporului nostru, îndemnatul să se scesească de adăria albe ori în noaptea săpăturii de mare și înălțării din epocile eroice.

Planul unității de obiectiv — și așa părăsită placa instrument de lucru, nelăsată altfel — a înregistrării, foarte interesantă, în acest caz, și un preambul, la fel de im-

portant pentru cercetător ca textul însuși al conferinței. În cabina de înregistrare a avut loc, după cite se pare, o „instruire” a vorbitorului de către paznicul microfonașilor oficiale, din care se deslușesc fragmente de frază amenințătoare, ca acestea: „Faceți așa cum am spus, domnule profesor... nu depășiți marginile admise...”. E de prisos să spunem că vorbitorul a procedat așa cum i-a dictat propria-i conștiință și nu după ce-i vor fi împus alături gâtului său liber. E de notat că, cu un alt prilej, ultima oară fiind Nicolae Iorga a dat curs invitației de a vorbi la Radiodifuziune, aceiași paznici ai microfonașilor oficiale, neplăcându-le vocea dublată de conștiința unui întreg popor a istoricului, l-au lăsat să vorbească în van, pe post de fundal, muzică simfonică.

Trasăm mai jos textul conferinței, demă de a sta alături de cele inserate de autor în volumele „Sfaturi pe întunec”, și apoi, într-o selecție făcută cu simț al nuanțelor, nu cu mult timp în urmă, de unul dintre editorii săi actuali.

Florian Avramescu

UNITĂȚI ORGANICE ÎN VIAȚA STATELOR ȘI NAȚIUNILOR

Citesc într-o revistă italiană „de locuri” a tineretului aprins pentru expansiunea națională, fără să potă totdeauna să-și dea seama și de condițiile în care se poate face firește această expansiune a puterii de viață a națiunilor, din care la „Naționale” un scurt articol de o gândire desigur ne îndestulă de compunții în care se scrie totuși în zilele noastre, ca o amăluție înșelătoare și neapărat, a Sfintului Imperiu Roman din veacul mediu. Peste o întregă dezvoltare istorică, scobită ca într-o sticlă, se conturează necesitatea schimbării de hotare ca restabilirea unei noi, spre furtivă amenințare, a independenței. Căci, în secolul al XVII-lea, devenit creator de „naționale” pentru grănicarii popoarelor europene, și, admițându-se chiar faptul că acel Imperiu, alături de popor pentru toată lumea catolică, era nu numai „latine”, ci și „germanic”, se vede în existența acestei forme intermediiare un mare avantaj și pentru Italia: odevărată împărțire de la nord de Alpi veneau să se închine la Roma și puterea adăugă că drumul acesta nu era peste mări și muntelui pentru Italia străbătută și chiar pentru romani, cari de abia ori au sângerat din bășug supt sabia năvălirii teutonice, dar, după socotela tânărului autor, se compensează această întâmplătoare pierdere prin faptul că Italia trimetea Germaniei prelați de origine latină, uitându-se că împărații otomani au impus Romei și câte un papă de origine germană, și prin acela că era o legătură de comerț între comunele negustorilor italiene și între anumite orașe din Germania, care aveau aproape aceiași alături, fără să se uite și restul pe care-l aveau, dar, firește, nu numai în Germania, și aici negociatori ai valorilor cari se cheamă „lombardizi”; ba chiar scriitorul amintit și foarte vesel că împărații aceștia de peste munte recurgeau și la întrebarea unor oameni de arme din Italia. Cu o ciudată precizie a adevăratului și lăsându-se la o parte de toate elementele de care naționalismul mergea chiar până la o obducere a instinctului celui mai firesc pentru rasa proprie, se socotea că punct de plecare al „adevăratelor vele ale Italiei”, cu începerea războaielor care s-au desfășurat în Peninsula, între marile puteri europene, dispartia formei, care de fapt era de multă vreme numai zădărnă, a acestui Sfânt Imperiu, a cărui idee ar fi licărit din nou în mintea aceluia profund desprețuitor al Italiei, afară de credința desăvârșită și aproape servilă a unui Crispi, în mintea, profund egoistă și cu manifestări brutale, a lui Bismarck. El se simte măgulit de faptul că acest

aspirăm de stă, gândindu-se la mijloacele de a apăra rezonanța însoțită, atribue Italia rolul de căpetenie în marele Mediteran împotriva intereselor turco-italiene.

Amenințându-se și Dante, ale cărui idei despre Imperiu pornesc de la Italia, și nu de la Germania, și sădindu-se stăpânul desăvârșitului, care răsună în sufletele noastre și până acum, și la Petrarca, împotriva novaltorilor de la nord, care și se părea a profana clasicul pămint sacru și înalte, se soluia întrebarea, care ar fi pentru sine și sălă vreme, dacă nu pentru veche, a „Sfintului Imperiu Roman” din bășuniile noastre, reprezentând „legătura solidă între o sud dovezilor și o nord de asiniere de oameni”, care care obțină oare și seze milioane de bover, în afară de acele milioane de anguri, și de treizeci de milioane de palam” — de a cărui dispoziție de a intra în Sfântul Imperiu Roman al împăraților noastre firește că s-a fost întrebare, de acest nou teoretician, care este bucurat că și-a unit gândul său cu gândul popului Divinei Comedii.

Mă s-a părut că numele poate fi mai caracteristic pentru a începe prin de considerați pe care-l are în vedere această conferință decât afirmarea aceasta, pe care scriitorul desigur că a va tăgădui după citiva trecere de vreme, a unui reprezentant al tineretului italian îndreptat în altă direcție decât a poporului său și a rasei sale. Acestei concepții îl opunem o altă, care se sprijină nu numai pe întreaga dezvoltare istorică, dar și pe cerințele cele mai elementare ale realităților omenești, care cer, înainte de toate, să se îndeplinească, atunci când nu sînt supuse unei silinici trecătoare, forme tot așa de organice în ce privește statul și hotarele, cât de natural organice, prin voința nestrămutată a naturii, sunt cerințele vieții omenești înseși în trup, ca și în suflet. Gîndirea, pe care este așa de ușor s-o răsturnăm, înfățișându-se chiar ca ridicol în orbirea unui cugetător fără experiență, nu este aceea a timpurilor noastre, cum nu este nici aceea a legilor eterne, după care se conduc popoarele alcătuite ale omeneirii. Ea vine din concepția abstractă, de o desăvârșită indiferență față de ori ce drept, a secolului XVIII înrăuit de cugetera raționalistă suprapusă faptelor și îndrăgindu-l de tăgădui. În acest secol, a cărui amintire chiar și în domeniul gândirii și al literaturii, care o exprimă, este atât de antipatică tuturor celorlalte care se inspiră din privirea realităților, neamurile europene, stăpînind și celelalte continente, erau dominate de anumite interese dinastice, prin

care hotarele puteau fi schimbate în orice moment și grupe întregi de oameni mănați cu sabia și pusca pentru a face parte din alcătuirii politice de care nu le lega nici o pornire o inimă, nici o consideratie a minții, nici o necesitate geografică. Tăia și spânzura cine putea, cine avea la îndemînă un număr de soldați cu plăci cari puteau fi scosi în ori ce moment la luptă. Nu era nimic statornic pe vremea aceea, ci ministri în serviciul regelor și principilor epocii săteușe neconținți la pînă pentru a putea să-și anunce mijloacele de luptă ori în ce direcție se părea că ele nu vor întâmpina o rezistență.

Este vremea așa de nenorocită pentru Italia, în care bourbonii spanioli de origine franceză stăpîneau la Neapole și la Palermo, în care aceiași bourbonii puteau să-și creeze un Principat la Parma și Proenza, în care Austria, succesorii — foarte tîrziu Italia — tocmai al Sfintului Imperiu Roman, nu italo-german, ci de națiune germanică, tinzînd la stăpînirea Italiei, se infățișau ca domni în Milano, pregătind aneierea și a Veneției și cu dinții de a ținea în mînă, și prin influența asupra Sfintului Scaun, toată Italia de Nord și de mijloc, iar, pentru a satisface a Piemont, considerat tot abstract, fără nici o legătură cu ideea Italiei, urmasii conților și ducilor, cavalerii din evul mediu al Casei de Savoia, erau mutați, cu regulatoarea lor cea nouă, cînd în Sicilia, cu care nu puteau să aibă nici o legătură, cînd în Sardinia, cu care legăturile erau tot așa de puțin firești.

Hohenollernii de la Berlin, înfipți în Capitala lor din nisipurile Germaniei Centrale, țineau cu una din minile lor hrăpitoare regiunea de la Rinul de jos, cum era ducatul de Cleve și de Lüllich, iar cu cealaltă mînă se întindeau la moștenirea vechiului Ordin Teutonic în Prusia și la provinciile care au fost zmluse Poloniei. Căci împărații Poloniei răsărit din nou, nu numai pentru polonii care trebuie să aibă o așa de mare grijă o vitălor lor, ci ca o învătătură întîntă de exemplul recent al Cehoslovaciei, pentru toate națiunile capabile de a fi tratate de unii sau de alții în același fel.

O Austrie alcătuită din petece nu-și părea situația în legătură cu acest Sfînt Imperiu Roman de națiune germanică, în Germania însăși, care nu avea nevoie de dînsa, dar în același timp urmărea vechiul vis de a moșteni Bizanțul în Peninsula Balcanică, dîndu-i o formă catolică și, pe de altă parte, stăpînă, prin aceeași a trupului Poloniei, pe Galiția și Lodomegia, își atrubia a misiune și în estul european.

AUTORITATEA UMANISTULUI

asasinarea lui Nicolae Iorga în 1940 de către legionarii este foarte cunoscută. Infățișarea de roman de groază a răpirii profesorului, a tratamentului la care a fost supus, hăcuirea lui cu barda au intrat în memoria colectivă a românilor. Oricum asasinat este inacceptabil. Iar cînd cel asasinat este o conștiință, o lumină, cînd este vorba de unul din cei mai mari umanisti ai vremii sale, crima capătă proporții de cataclism. Rîndurile care urmează nu vor să recapituleze faptele. Reportajul crimei s-a făcut de nenumărate ori. Mai important este să arătăm că Nicolae Iorga n-a fost victima unei întîmplări, victima unei confuzii. Marele savant era un antihitlerist convins, care și-a afirmat răspicat opinia asupra pericolului la care a fost expusă Europa datorită lui Hitler, încă de la instalarea acestuia.

Amenințat, Nicolae Iorga n-a dat înapoi, ci a demonstrat cu și mai multă tărie ce primejdie reprezintă pentru umanitate totalitarismul hitlerist și acoliții acestuia, mai ales horthysmul revizionist. „Sentințele de moarte plouă la mine (două din las)”, scrie N. Iorga în Memorii, VII (639). Două pagini mai încolo: „La Văleni. Mi s-a pregătit un „peristat” al Gărzii de fier.” Insemnările sînt din 16 februarie și 21 februarie 1937, după asasinarea lui I. G. Duca, iar atentatul asupra rectorului Traian Bratu se produsese și el. Ambele sînt consemnate în memorialistica succintă și esențială a lui N. Iorga, aflat tot timpul în centrul evenimentelor: Statutul său de antihitlerist, de consecvent și eficient adversar al politicii lui Hitler n-are nevoie să fie inventat. El a fost prea puțin pus în evidență față de amploarea și semnificația lui umanistă, desi dovezile au stat și stau și acum la îndemînă. Marele ales acum la 40 de ani de la moarte se cuvine să evocăm atitudinea și ideile militante ale profesorului Nicolae Iorga, care a anticipat ca puțină altă primăjdie colectivă și a denunțat-o fără oboală. Pe 13 martie 1935, N. Iorga comunică lui Gamlischeg, și-l notează în memorii, refuzul la o invitație a legății germane: „nu pot uita trecutul și nu mă pot învoi de dictatura lui Hitler, ca unul care sint legat de libertatea de gîndire, căpătată prin atîtea secole de luptă”. Dar antihitlerismul lui N. Iorga nu datează de aceste rînduri.

Pentru a fi descoperit Iorga trebuie citit. S-a spus despre incomparabilul istoric că nu avea capacitate sintetică, dar afirmația provine neîndoielnic de la oameni care nu i-au deschiă cărțile. O asemenea carte este **Ideile asupra problemelor actuale, I — Forme care se duc și realități care vin, II — Vechia și noua Europă**, vorbită mai întii la cursurile de la Văleni de Munte în 1933 și 1934, apoi tipărită. Cu intuiția înegalabilă, N. Iorga a simțit că Europa trăiește o mare mutație, descoperirea acestui fenomen de metamorfoză, dar și critica lui întreprinzînd-o în paginile uimitoare ca pătrundere și orizont ale acestor descrieri pe viu.

Savantul găsește, chiar în 1933, un termen expresiv pentru politica lui Hitler: „fuhrocracia”, naționalismul acestuia fiind „crud și brut, al hitei și revolterului”. Considerînd asensivitatea lui Hitler posibilă datorită unei specii noi de misticism, el condamnă „misticismul din vremea noastră care scuză violența, incurajează grosolanția și aventura și care merge pînă la a proslăvi chiar crima”. Creștinismul manifestat în Germania nazistă ca generator de antisemitism i se pare savantului o contradicție: „Ce fel de creștinism e acela care se conduce numai de ură, care dacă e catolic, nu vrea să audă de ortodox, iar dacă e ortodox, nu vrea să știe de catolic, de luteran? Să-mi arate cineva pe sfîntul ortodox care, ca patron al acestei biserică, și tras cu revolverul în toți cei care nu se închină lui Dumnezeu la fel cu el. Valorificarea creștinismului acestuia aparent se poate întimpla să ducă uneori la rezultate foarte curioase, ca aceea la care a ajuns Germania în ultimul timp”. Sintem, repetăm, în 1933, cînd exclusivismul rasist al hitlerismului nu-și dăduse încă toate roadele otrăvite.

Presentimentul catastrofei este foarte puternic în această carte de acut diagnostic intelectual, de vast orizont cultural: „Ati văzut în conferințele precedente, spune N. Iorga, cum societățile de după război sînt la îndemîna oricui. Hitler dacă ar fi vrut s-ar fi declarat „Napoleonul” Germaniei. Omenirea trăiește de pe o zi pe alta; la orice catastrofă te poți aștepta dintr-o clipă la cea următoare”. Hitler s-a declarat într-adevăr „Napoleonul” Germaniei și catastrofa s-a petrecut. N. Iorga o prevede cu zece ani înainte de a se fi pronunțat cu totul. Fața totalitarismului este cuprinsă de N. Iorga în aceste rînduri: „În Germania există constituția de la Weimar. Hitler s-a ridicat acum călcînd peste toate legile existente și, lucru mai cumplit încă, dacă îndrăznește cineva să manifeste împotriva acestor ilegalități, îl asăpăcă cine știe ce mari pedepse”. Nu-am mărginit să dăm citatele în privitor la Hitler, cu totul premonitorii pentru acei ani. Dar cartea este mai cuprinzătoare.

„E o mare nedreptate să se tăgăduiască dreptul la viață al popoarelor mici”, se ridică glasul istoricului. Cit despre agitația cu model nazist din România, istoricul ironizează „cămășeria salvatoare”. „Mai rămîne ca la noi, la București, să vezi deodată încadrîndu-se partizanii diferiților „chemati ai providenței”, de care, poate, s-ar mai găsi cîțiva oameni de bun simț care să ridă. Am avea de o parte legiunea cămășilor albastre, de altă parte legionarii lui

Codreanu, cu cămăși verzi — dacă nu mă înșel asupra colorilor, — fără a mai pomeni altă cămășerie salvatoare, tot cu aerul că vor a ne spune voi care ai făcut România, voi care ai făcut istoria viitorului nostru, care au înțeles în fața de noi, care n-adeucem nici trecut, nici talent”. Cit de îndreptățită era denunțarea misticismului cămășeriei verzi a arătat-o chiar asasinarea lui N. Iorga, alături de celelalte asasinale menite să pregătească o nouă eră inspirată de nazism.

N. Iorga n-a fost un antifascist de cabinet, ci unul de tribună. În Amintiri din Tîra Oltului, conferință din 1936, într-un moment în care semnalul de alarmă tras de N. Iorga își vedea, pe zi ce trece, justificarea, savantul spune: „Nu se apără rostul nostru, care acesta dă putere morală numai cu propagandă amorzită, oricît de holărit și oricît de binevenită ar fi propagandă pe care o fac ele; nu se apără numai prin comitate antirevizioniste, ci rostul nostru se apără prin aceea că orice membru al poporului nostru are cunoștința vieții acestui popor în așa fel încît să poată încheia orice gură obraznică și mincinoasă. Alina vreme sînt gurile mincinoase și obraznice vor putea vorbi, iar noi nu le vom putea opune decât numai existența Statului român, atîta vreme stăm destul de rău. Un Stat se apără cu fiecare din membrii unei națiuni, iar fiecare din membrii unei națiuni trebuie să stăpînească tot ceea ce se cere pentru ca să fie oasă la locul său în marea oaste care cuprinde pe toți membrii națiunii. De aceea studiile istorice acestea nu sînt o materie care s-o predai la liceu sau la Universitate: ele sînt o hrană sufletească pentru poporul nostru”. Istoria, care poate fi lăntul apărării și al rezistenței, trebuie să aibă o strîngătoare actualitate și astăzi.

Multe din tipăriturile profesorului sînt conferințe sau cursuri, nu din facilitate, ci din dorința de a comunica mereu cu cei cărora istoria le aparține de drept. N. Iorga n-a fost un istoric al turnului de fildeş și acest refuz i-a pricinuit moartea. Lupta științifică împotriva dreptului românesc este tot o conferință ținută la 1 septembrie 1938 la Abrud la o adunare a „Astrei”. Aici la Abrud, conferențiarul zice: „La vîrsta mea omul ar avea dreptul să se întindă (la vorbă, n.n.), fiindcă nu se știe dacă-l

mai vezi mine”. La Abrud, N. Iorga avea 67 de ani și doar încă doi ani de trăit, viața fiindu-i vămuită de cei care considerau că istoricul se întindea prea mult la vorbă. Într-adevăr N. Iorga descria acțiunea politică ostilă cu ramificațiile ei. În conferința despre Lupta științifică împotriva dreptului românesc, (unde viza o luptă pseudostiințifică), el se ocupă din nou de rolul amenințării și manevrării al Germaniei în politica europeană: „au venit niste incurajări de aiurea, din Germania. Aceasta este credința mea, că le-au venit incurajări din Germania. Nu numai că, la marile solemnități care au fost acum... amiralul regelui trece în revistă toate vasele lui Hitler. Nu în momentul acesta, ci într-un alt moment. Li s-a lăsat a înțelege că s-ar putea lua chestiunea hotarelor României. Unii oameni politici români, ca D. Gh. Brătianu, s-au implicat de unele declarații de la Berlin. Dacă ar fi avut mai multă experiență, nu se încintau. De altminteri, politica germană, acum, consistă în a seigura pe fiecare că hotărul este neclintit în ce-l privește pe dînsul. [...] Tot așa s-a spus României: pentru România, hotarele sînt intangibile; tangibilă a fost cel austriac, tangibil este cel cehoslovac; tangibilitatea cealaltă va veni pe rînd, cum îngăduie imprejurările”.

Era acesta un pronostic? N. Iorga n-a fost ghicitor, ci profesor de istorie universală și asta l-a făcut să vadă mai devreme decât alții pericolul. Primejdia nu stătea după vorbitor doar în energie agresivă, ostilă a revizionismului, ci și în ignoranța de către români a acestor acțiuni: „Dusmanii noștri de moarte scrie N. Iorga, pot să vie la București și sint foarte siguri că vor fi bine primii, fiindcă nimeni nu știe ce au scris contra noastră”. Apelul la luciditate din această conferință din 1938 este exemplar. El este ilustrat cu mai multe mostre din care desprindem doar cazul unui asemenea dusman întîmpinat foarte bine la București și refuzat doar de marile istorice care nu l-a primit în vizită răspunzîndu-i în scris: „sînt oameni care nu știu ce-si scris; eu știu ce-si scris și nu te primesc în casa mea”. Vizitatorul în cauză era filologul Tamas Lajos: „Acesta se chema odinioară, d. Treml, — un german din Nord, din Sud, din Vest, unde s-o fi născut. D. Treml acesta, care a devenit apoi Tamas

poarelor în plină înaintare, nevoi care firește caută să fie satisfăcute, și între intervenția statului, mai presus de împingerea naturală a unei vieți naționale în plină dezvoltare. Să ne întelegem. Un popor numeros, cum este poporul italian, și-a căutat altă vreme, cea ce se numește astăzi „șpica vitală”, fără să fi intervenit vreun stat cu caracter național italian. Viena Mariei Teresa era, pe la 1780, supt raportul culturii, o cetate italiană, prin toți artiștii care se așezau acolo și cari stabileau și serveau moda. Elementul italian se găsea pînă și în capitalele statelor românești de atunci. Ca și în evul mediu cînd Constantinopolul bizantin ajunsese a fi o cetate amalfitană, pisană, genovesă, venețiană în ce privește toate resturile bogăției, înșuflețitorii italieni ai vieții economice se întîlneau pretutindeni. Armatele Habsburgilor erau conduse de generali ca Veterani, Caprara, Montecuccoli, cari aparțineau cu toții rasei italiene. Marii descoperitori italieni dominau noua producție europeană din acea vreme. Și, în timpuri mult mai noi, zidarii din Udine, mari meșteri de clădiri, făceau pînă și căsuța mea de la Văleni de Munte. Tot așa „neamțul” se întinea pretutindeni pînă în regiunile cele mai îndepărtate ale Europei rășăniene, de căle ori era vorba de o moșină, ba chiar pentru creșterea copiilor se recurgea la serviciile „nemțoicei”.

Era o pătrundere germanică, pe care înainte de formula austriacă a lui Drang nach Osten n-o pusese la cale nici unul din statele germane existente în Europa. Dar să trimiteți penultima el să se așeze la început, servind o minoritate a sa, împotriva majorității de altă rasă, cum s-a întrodus de o bucată de vreme sistemul, aceasta înseamnă o negare a realității. Și realitatea aceasta, fiindcă ea procedează organic, încet dar sigur, își răsună totdeauna. Pentru toți acei jigni și apăsoți aceasta este suprema mîngiere.

Lajos, sîrînd dintr-una într-alta, dar rămînînd tot ce fusese la început, domnul acesta este filolog și vrea să ne scoată din țară cu filologia domniei sale. Este tipical caz de confecționare „sintetică” a argumentelor istorice conform unor interese politice: „Dar d. Treml-Tamas, și toți aceia Lajos, are o idee pe care o au și mulți filologi. Dumneata studiezi un sunet: poți ține de dînsul ce vrei, el nu se supără, și este așa de greu de multe ori să găsești adevărul în ce privește de unde vine sunetul și ce face. Dar din sunet fac răsunet, și din acesta o întreagă teorie istorică. D. Treml-Tamas se munceste cum nu-și închipuie cineva... și din acest punct de vedere este de compătimit, — se munceste grozav cu bucățele de cuvinte și sunete ca să arate că nu avem nici un rost pe mîntu acesta al Dunării”.

N. Iorga a scos știința din cabinet încercînd să înarmeze cu ea pe cei mulți contra expansionismelor germane și acoliții dezghețate divers și sustinute cu argumente de contrabandă. În Sfaturi pe întunec, care se încheie, în 1938, legiunismul ca produs german de import, pretențiile Germaniei de a stăpîni lumea în numele superiorității de rasă sînt dezvaluite cu un patos al ideii rar. Moartea l-a adus-o această atitudine de tribun și mai puțin fricțiunile politice imediate. Se știe că mina care a lovit era condusă din afara țării.

Din aceeași serie de conferințe, destinate unui public larg, conferințe pline de aluzii și de trimiteri la actualitatea politică imediată, mai ales externă, face parte și **Afirmarea vitalității românești**, suțit de prelegeri ținute la Văleni de Munte în 1939. N. Iorga vrea să definească adevărată vitalitate a popoarelor, față de falsă vitalitate, de tip războinic și imperialist, care nu este durabilă. Istoricul vorbește despre prezent indirect, recurgînd la o analogie: „Vitalitatea adevărată nu e atunci cînd un om cu însuși mari, un Ghinghis de atunci sau un sef similar de acum, o provoacă, ci cînd ea izbutește singură, din masa poporului”. Trimiterea este străvezie: Ghinghis-hanul anului 1939 era Hitler. A te pleca hanului la 1200 este în viziunea istoricului nu e atunci analogie: „Vitalitatea adevărată nu e atunci cînd un om cu însuși mari, un Ghinghis de atunci sau un sef similar de acum, o provoacă, ci cînd ea izbutește singură, din masa poporului”. Trimiterea este străvezie: Ghinghis-hanul anului 1939 era Hitler. A te pleca hanului la 1200 este în viziunea istoricului nu e atunci analogie: „Vitalitatea adevărată nu e atunci cînd un om cu însuși mari, un Ghinghis de atunci sau un sef similar de acum, o provoacă, ci cînd ea izbutește singură, din masa poporului”.

Orice curs despre orice epocă ținut de Iorga după 1933 poate fi citit astăzi într-o cheie contemporană lui. Iar aceste chei vor fi fost și mai ușor de găsit de ascultătorii lui N. Iorga. Cînd afirmă că: „Bismarck poate că nu prevedea un patos al ideii rar. Moartea l-a adus-o această atitudine de tribun și mai puțin fricțiunile politice imediate. Se știe că mina care a lovit era condusă din afara țării.”

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

vasile andronache

Coloana de sub iarbă

Pământ al patriei ești pentru mine răi
Și urmă și altar și nesfârșit
Tu mărești pentru vezi mei dal
Și-oprini în mine cîntec de iubire

Mă luminezi de-a pururi ca un astru
Cum căcă dimineața de purpură pe riu
Prin singe-mi treci ca un contur albastru
O aripă care miroase-a grâu

Nu-i loc și zare-n care să ni fie
In iarbă învelit un crin de os
Un felinar aprins pentru vecie
Și ochiul nostru înspre el întors

Această țară-și sprîjină altarul
Pe o coloană pură și albă de ninsoare
Ce își ascunde în țărîna varul
Nimbă-n vezi de-al libertății soare

Concretul chip al timpului eroic
E-o candelă aprinsă în Carpați
De se mai află pe undeva un stoic
Cu-aceste urne sfînte să-l incendiezi

Să-i arătați ogorul de pietre funerare
Pe mări de singe vatra oastei fără plutește
Să-vește pentru țară eroic cum se moare
De jertfă este gata doar cel care-o iubește

Cînd se desface clipa-n atomi luminind
Fotoni sint în aer suavelă mirese
Trec prin viața teribilă pașnic lăcrîmînd
Dar mirele din urmă de umbră nu mai iese

Cei morți nu mai aud nici plînsul și nici rugă
Și fix le arde steaua de calcar în pămînt
Le pune peste ființă adîncă noaptea gluga
Ei duc pe umen țara de-aceia eu îi cînt

Țara- planeta unui neam ce-a scris
Astrala lui poveste cu litere de os
Și îi purtăm lumina în limpede iris
Noi n-avem dreptul zborul să ne fie jos

Eroii nu mai mor și vesnic sint
Sufletele unui zeu ce cîntă lumii
Din oragii de zămuri ce tremură sub vînt
O clipă-n echilibru țînă de palma humii

Și clipa se dilată se schimbă în vacie
Rămîn în noi zidii precum lumina
Statuia lor iubito s-o căuțăm în vîi
Căci nimbul lor nu poate să-l încapă țina

Dacă-am putea să scoatem veșmintul
De pe aceste urne s-ar lumina veclă
Păduri de oase ar suna în vînt
Cu ele libertatea noi ne-am plătit și gîlă

Un codru-ntr'eg de trupuri
Pe Mureș doarme-n lăpt
Coloană de-os în Tatro îi
Luminează virful

Aicea doarme-un tînăr și dîncolo
Un altul în hora morții prinși
Acum ar fi mai vîrstnic ca noi
Și pe la temple ar fi destul de nișî

Dar pentru țară tineri intrară-n negrul vîd
Și țara-ți ține tineri și peste dinși timpul
Și nu le poate chipul sluți cu nici un rid
Sint tineri lume tineri și pot să învieze

Eroii ținețarea și-o duc prin timp intactă
De-aceia-n noi sint vesnic și
au rămas frumosi
Si îi sculptăm asemeni în marmură compactă
Să ne-amintim infernal ce-a-nșingurat planeta

CONFABULE

Un mesteacăn alb este o lumină
albă
care alunecă subțire sub cer
lar privirea la este o floare
de foc — o flacără albastră
pe care o aud trecînd —
o corabie între două dorințe.

Julian Neacsu

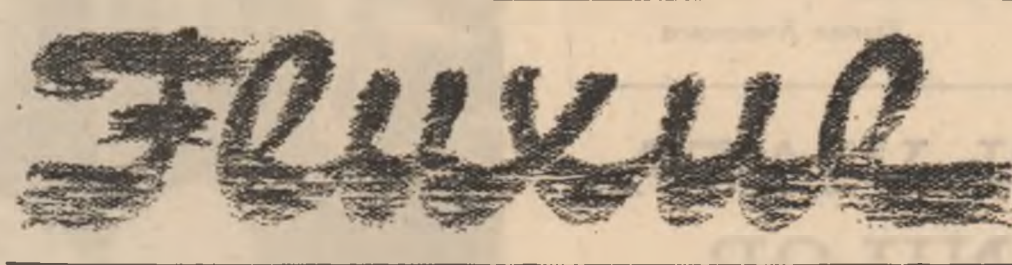
două proze de mihai giugariu

Fintînă cu coroană

S trălucitoare. Albă. Case albe, aer uscat fierbinte, ca un incendiu alb fără vilvătăi. Departe, peste acoperisurile joase ale caselor se vede cîmpia. Cîmpia uscată de sîrșit de vară. El îi spune, nu are puțin mai la dreapta ca să prindă și colțul fîntînii, iar ea îi zîmbește blind. Olane roșii, oxidate. Soarele cade drept, de sus, în momentul acesta nu există umbră. Strada pară pustie; nu pustie, devitalizată. El îi strigă, hai rizi, tare, sau strîmbă-te, fă ceva pentru numele lui Dumnezeu! O femeie — care nu putea fi îmbrăcată decît în negru — traversază departe, într-un colț, cadrul dar cînd o zărește el e prea tîrziu. Poate că dacă s-ar vedea în zare marea totuși ar deveni firesc. Adică s-ar crea o rațiune asociativă. Inșă singurul lucru care se vede, peste acoperisuri, este cîmpia. E foarte ușor să vezi cîmpia, trebuie doar să urci cîteva trepte pe una din scările exterioare ale caselor acestea denivelate sau să înaintezi puțin în sus străzi pietruite cu bolovani de riu, o pantă ușoară și

peste roșul oxidat al olanelor se ridică lent cenușii cîmpiei arse. Cel puțin dacă ar exista arbori. Haide intră acolo, în curcile aia, mi se pare că ei îi spun patio, și ieși rîzînd, iau un plan de jos, de la genunchi, m-a învățat cineva, citodată îmi reusește... Totul este de un alb cumplit, incinerat. Nu înnebunesci de tăcere ci de alb. Ce păcat că am ratat adineori, își mușcă el buza de jos, și era îmbrăcată în negru, formidabilă șansă, mi-a scăpat s-a dus... Regii Spaniei au iubit foarte mult Evora. Într-o zi unul din ei a văzut fîntîna de marmură. A spus că e atât de frumoasă încît merită o coroană. Coroana stă acum deasupra fîntînii... Am putea încerca să traversăm piața, dacă vîi de sus pot să iau și pietrele... Un copil îi întinde el o rămurică de busuoc. Copilul a ieșit din unul din unghericele acestora albe. Copilul se uită la ea o clipă. Oare de ce s-a uitat la ea atât de atent, de concentrat, ca și cum ar fi descoperit ceva la ea, pe fata ei, un semn identificabil doar de el, o înțelegere bruscă aruncîndu-l deodată, nu

peste vîrsta lui ei în afara oricărei vîrste? Doar o clipă o privește și apoi fuge. De ziduri atrîna mici balcoane de fier. Trebuie să existe și flori, culorile florilor nu pot fi vîi, albul acesta e cumplit; absoarbe totul. Dar dacă țî-ai da jos bolerul ăla sau cum naiba îl zice, nici nu știu de ce îl țîi, ai umerii ăia... Nuuu, îl oprește ea, nuu, țîpă, piața e pustie, aerul e uscat și sonor ca o raclă de sticlă. Hai dă-l jos, nu te gîndi mereu la... n-ai de ce să te gîndești acum ești o femeie normală, de la distanța asta nici nu se vede nimic... Nuuu, distanța se vede doar pe buzele ei. Au început să apară umbrele. În aer se însușează un iz slab de fum. Asta e ceea ce a văzut copilul. Reptila spaimei. Ea începe să-și scoată bolerul. Pinza rochiei se întinde pe bustul ei. Bustul ei de o formă ciudată, oare ce e ciudat în poplitele, în simetria acestui bust?... Mișcărea îi sint încete. Nevoșosimil de încete. Ce albă e linistea. Un claxon de masină. Haide dragă o dată și rizi! rizi puțin, pentru numele lui Dumnezeu!...

S oarele e aproape jos. Dacă închizi ochii și apoi îi deschizi poți să-ți închipui că tocmăi a răsărit. Nisipul e cald. Chiar dacă nisipul e cald poți să-ți închipui că soarele a răsărit, nu de mult, că în spatele tău e crîngul acela rar de mîslînii sălbatici, cu frunzele lor albicioase și ghimpii lungi; mîslînii sălbatici care primăvara, cînd urcă bancurile de sardale către gurile fluviului miros a aer dulce. Dar luzia asta se duce repede. Acolo e răsăritul, aici e apusul. Ea își ridică trunchiul, sprîjinindu-se în coate. Apoi își rotește privirea ușor. Construcția aceea de lemn, pe piloni, și ceva mai încolo o barcă, nu una, două, și în spate mai înalt galben pe buza căruia se văd pinii cu niște coroane aplatizate, orizontale, ca și cum ar fi fost apășate de o palmă, egalizată. El își ține ochii închiși. Tot ce vede ea a fost văzut de el. Nu mai e aproape nimeni, spune ea și așteaptă întînderea aceea imensă dintre mal și apă. Un spațiu nefiresc aproape ca un vid; fiindcă pare de neînțeles de ce s-a ridicat tocmă acolo malul, cui a fost abandonat acest spațiu inutil. Pini și

orîndușee pe buza falezei, adică a malului. Pămîntul malului e de un galben roșiatu, nu e nici un fel de iarbă pe el, e fracturat de ravine puțin adînci, ca și cum ar fi fost spălate de torenți. Dacă vrei poți să pleci, spune el cu ochii tot închiși și încearcă să se gîndească la culoarea pămîntului decopertat cum ai să te întorci în oraș? Clădirea aceea de pe piloni, ca o epavă ușor ridicolă. Pilonii sint mincați, roșii, jos scindura e putredă, dacă scindura nu ar avea culoarea asta cenușie, totul ar fi cu adevărat ridicol. n-ai să poți să te întorci, nu există autobuz îmbrăcat-te, spune el, ai fost destul de politicosă, poți să pleci, dacă vrei nu înțeleg... Pini trebuie să-și plardă primii culoarea. Contre-lumiere. După ce coroanele își pierd culoarea rămîn trunchiurile. Printre trunchiuri se vede albastrul spațiilor dintre ei. Probabil că trunchiurile sint destul de groase dacă se văd

atît de bine de la distanța asta. El își ține ochii mai departe închiși. Floarea mîslînilor sălbatici e galbenă, un galben închis, noaptea se revarșă din ea un aer dulce, amărui. Acum în față e Atlanticul și în spate pînii de un verde albastru. Undeva nu prea departe e Lisboa. Ca să ajuungi acolo trebuie să treci printr-un orașel (Mari Sol?), în care se mîncăie la mesele de pe trotuare melci mici cu cochilii cit o monedă de cinci bani, melci scoși din cochilii cu virful unui ac cu zîmăle. merțem la mine, e loc pentru amindol... dacă vrei putem rămîne în mașină, sau să ne oprim undeva; putem sta de vorbă undeva oriunde, chiar și pe marginea șoselei, pentru că aici e frig, e... aștept ce aștept? fluxul îți bați joc de mine! îl așteptăm amindol, nisipul e cald, dacă vrei poți să fac focul, știu să fac un foc frumos, fierbinte... hai să mergem, ne oprim undeva, unde vrei tu... fluxul este nebun! poate ascultă, de ce vrei să-l vezi, ce-î atît de... nu știu; stau aici pînă vine fluxul... după aceea mă întorc la mine la Marea Neagră să prind răsăritul Pini cu decupașele lor bizare, ca niște tăieturi de cartoane de carnaval, Atlanticul, rece. (din volumul de proză scurtă „Povestiri iberice“)

teatru

Teatrul de dramă din Leningrad

Un teatru leningrădean pe scena Naționalului bucureștean. Tînă, dintre cele mai populare trupe actoricești din orașul de pe malurile Nevel. O popularitate alimentată în mare parte și de erica ei geneză. În toamna lui 1942, într-o zi de octombrie, în plină blocadă germană, pe scena unei săli din zona prospectului Nevski, unde în începutul secolului actrița Vera Komisarjevskaja întemeiasse pentru acasă vreme „Teatrul Pașaj“, o mină de actori-luptători a urcat la rampă în fața unei săli de luptători adevărați, unde, fără costume și grimoane, „au trăit“ replicele poemului dramatic imaginat de K. Simonov — „Gămonii ruși“ — patetic și, totodată, tonic pentru întreaga suflare a Leningradului asediat. Era gestul unor tineri, care au înțeles că de necesare le sint omenilor cuvintele de îmbărbătare rostite pe altarul artei chiar și în plină istorie războinică. „Muzeele n-au făcut la Leningrad nici atunci cînd tunurile au prins să vorbească“, rezuma plastic realitatea înepenturată a acestui teatru primul ei regizor, artistul popularul Ruben Agamirzian. De atunci, Teatrul de dramă „Komisarjevskaja“ a rămas în inimile leningrădenilor și cu denumirativul, mai familiar, de Teatru Blocada.

coalele sint destinate copiilor sau adulților. Se joacă cu precădere dramaturgie rusă și sovietică, de la Gogol, Gorki, Bulgakov, Tolstoi la Rozov, Simonov, Bondarev, Druță de Dumbaze. Dar aceste lucrări din dramaturgia universală, între care piesele lui Caragiale (montat nu de mult de Valeriu Molescu) și Musucescu sint deja prezente, familiare pe stîlul teatrului leningrădean. Între lucrările de capăt ale repertoriului acestui teatru se află trilogia istorică a lui Alexei Tolstoi — Moartea lui Ivan cel Groznic, Tarul Fedor Ioannovici și Tarul Boris — oșpus de mare întîndere care a necesitat strădăniile creatoare ale întregii trupe timp de aproape opt ani. Din 1972, data premierii cu cea de-a doua parte a trilogiei, „Tarul Fedor Ioannovici“, aceste spectacole nu au conținut, ele ajungînd astăzi la sute de reprezentații. Întreaga trilogie jucîndu-se și de cîte trei ori în noaptea. Spectacolul cu piesa lui Tolstoi ex-minăză cîteva ipostaze fundamentale ale despotismului, intriga dezvoltînd raporturile complexe dintre marșalitate și personalitate. Fedor Ioannovici deține, în cadrul acestei suite tipologice, caracterul sacral al ființei morale, al căru echilibru rezidă în spiritualitate și generozitate umană, model de conștiință păstrat pînă azi viu în constința spectatoriilor sovietici. Emițată fragilă, înșă, împinsă în brațele unui destin tragic, urzeală complicată a tensiunilor politice și sociale latente. Regia tălmăcește așa cum au putut să destosească în teatru spectacole succesive și tubitorii de teatru bucureșteni — nu atît aspecte de atheo-

mircea drăgănescu

întiul poem inefabil

Lumina cade oblic, daurînd lucruri comune
Asfînesc lucrurile în jur și doar lumina oblică spadă
deasupra gitului lung al unei lebede stînd gata să cînte.

In fața acestui pustiu diamantin
o umbră solitară căuțînd
lăcașul în care se-a cafunde.

cîntec fără gîtlejuri glasuri de copii
fără copii zgomote fără suporturi.

o lume frumoasă prin sine însăși
admirîndu-și singură frumusețea

galaxia indiferentă murmurîndu-și
cîntecul stelar.

Al treilea poem inefabil

Gîndesc, nori negri pătrund în pădurea de fildes.

închid ochii și văd elefanții murînd.
incandescent pulsez cărbune aprins
sub straturi geologice de vîntă cenușă,
un necunoscut de aer se apropie,
nu mă recunoaște și-și aprinde nepăsător
o țigară, vîze, căldătoresc din ce în ce
mai în mine, o boare proaspătă
îmi mîngîie fața de pe acum în
existentă.

Seninătatea poemului
Tristețea mea să vă înouzeze frunțile
pentru a putea pași pe valuri spre
orașele intangibile existente doar
înăuntru existente doar în afară
a putea pași pe nisipul mișcător

puterile-i slăbesc și mă
înclin înclin

ii voi scăpa într-o zi
cîzînd peste propria-mi
umbră

razele-i rupte vor stropi
cîmpul însingurîndu-l

steaua scăpată de leștul
trupului meu se va ridica
ridica.

Poem strălucitor
Poliedre nenumerate poliedre translucide
unul lingă celălalt pe o întindere albă
un gaz albastru deasupra un gaz

inglobîndu-le
cu subțiri dîre de singe, panglică de asfalt
vînd în unghiuri drepte intersectîndu-se
și deasupra urmele unor pași inaurați ca
niște icioane pe sticlă, vitralii.
inscripții mute hieroglife pentru alte
civilizații, vîntul cu aripa frîntă și cu
ochiul smuls atîrnat printr-un fir roșu
de o boltă nevăzută dar preainaltă
răsufînd agonice dogoritor și
un brusc izvor de nisip
izbucînd
sub dala de cristal.

Mă mai trage steaua
de pâr țînîndu-mă vertical

spre inventatele orașe pe inventatele
bulevarde

bătute de vînt
tristețea mea să vă însenineze frunțile
uitîndu-mă.eu. leștul acelei stele
visînd cetăți inefabile visînd
peșteri de aer în care sălbatici
puri să pictăm scene de vîntătoare
pentru a domina universul.

Compania
actorilor londonezi

Cîteva zile scena Teatrului Național a găzduit o suită de spectacole ale Companiei Actorilor Londonezi (London Actors'Partnership), constituită în 1984 din trei foști actori ai Naționalului Marii Britanii: Timothy Davies, Roger Gartland și Peter Needham; lor li s-a alăturat mai tîrziu Derek Hollis. Abordînd în condiții de „atelier“ (cu minimum de mijloace), piese din repertoriul clasic și contemporan, Compania Actorilor Londonezi a prezentat publicului bucureștean „Îngrijitorul“ (The Caretaker) de Harold Pinter și piesele într-un act „Ascensorul de bucătărie“ (The Dumb Waiter) de același Pinter și „Apărătorul din oficiu“ (The Doc Brief) de John Mortimer. Spectacolele lui Peter Needham urmăresc suflul interior al pieselor lui Pinter și Mortimer, respectîndu-le „partitura“. Jocul celor trei actori, în diferent de rol, este suplu, moderat, fără stridențe. Timothy Davies, Roger Gartland, Derek Hollis domină pe rînd situația, neînsingurînd din context, păstrîndu-se în ipostaza lor de personaje trompe-foeil... Jocul lor egal, permanent controlat, contribuie la unitatea fiecărui spectacol în parte. Fiecare dă fiecare pentru celălalt, nu pentru sine, de unde acea fuziune perfectă între cuvînte și tăceri, între dialog și ceea

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL «NICOLAE LABIȘ»

florin zamfirescu

Destinoteca

Să-mi spun, cînd pașii nu vor mai descrie urme pe trupul de lărbă,

cînd iubirea va fi îngropată precum un eretic în afara locului de odihnire,

să-mi spun — să am timp să înveștesc lumina pentru a o trimite spre un țărîm necunoscut.

Protorăzboinicii

— cum este pămîntul pe care apasă picioarele tale, soldatul? — este pămîntul care ne hrănește, om bun, pe mine, pe femeia mea și pe copiii noștri. Este pămîntul pe care-l duc în spate atunci cînd adorm peste el.

— mai spune, soldațule, ce amiros are pămîntul pe care apeși? — amiroase a pîine caldă, împletită cu amiros de lumină.

— mai departe, soldațule, ce vezi? — o floare roșie — mincîună spun — văd o floare foarte roșie.

— nu este o floare, soldațule.

poate să fie, om bun, partea ascunsă a soarelui, partea sufocată a vîntului ori un animal străin, nemiscat și roșu.

— nu. Nu, soldațule, nimic este din toate acestea.

— atunci este singe, om bun, singe viu.

— nu. Nu, soldațule — este partea ascuțită a armei pesie care îmbătrînește rugina.

Miezul de noapte

Pesie copacul singur se așază ninsoarea; o mincîună căuțînd să mă-mbrățișeze.

Pesie fața mea, la fel ca un arbore se așază în liniștea uitarea prin alb. Să lvesc două somme: lacrimi limpezi născute din ochii mei înșelați de lumină.

De trei ori m-am închinat în fața acestei vedenii de trei ori am strigat: vai mie, trup nemernic, nu pot să mă apropii de acest idel vai singelui meu nesituar care se revarșă prin trup și mă amețește precum vîntul, vai mie, strigam ca un cor de trîmbie ademenind zidul cetății.

N-aveam vreme să văd năruirea cetății, nici să văd femeile cersînd puterea de a naste copii, nici să văd în aceste zămlisiri soldații cu brațele înfipte în trupul meu.

Cunoaștere

Pe stradă fiecare pas învește o-nirebare: unde este privirea călăuză, unde sint oamenii în care se odhnește viața?

Drumul învește o întrebare: unde ești, te află ca un arbore la margine, te află ca o piatră îngropată, te află ca o zăpadă mișcătoare?

În trupul flecăruia aleargă un singe — în mine este o mirare de violet, la fel cum înseverarea se miră de moartea luminii.

Frunzele lvesc o întrebare: de ce mina mea se deschide în cîni degete, de ce prin cuvînt simt înfierea, la fel cum focul ademeniește carnea pentru a o face mirozună de carne?

Strigătul învește o întrebare: oare se găsește inima de trecere dincolo, către inima de trecere înapoi?

Drumul se încheie între pămînt și ceruri — călcînd asupra drumului voi atînga, la urmă, aerul și pămîntul. Totuși voi atînga aerul și pămîntul.

Si pentru ca limbajul tăcerilor și al contrastelor să capete relief, spectacolele lui Peter Needham fac trecerile de la lumină la întuneric într-o stingere lentă și prelungită, explozînd motivat și sugestiv gradările penumbrei, marcînd timpul care trece, timpul care vine, timpul care întoarce oamenii de la o stare la alta (modalitatea foloasă și de regiilor Lawrence A. Ewashen la Exeter, Northcott Theatre). Iată cum, eclerajul, cu funcție creatoare, duce la stilizare.

Rezonanțele subtile și fascinația simfonică a acestui joc crud, rece, balansînd între aparență și realitate, cu adînci rădăcini în opera lui Pirandello, Beckett și Joyce, au devenit inteligibile receptivului public bucureștean, dornic de artă bună, prin profunzimea și sobrietatea spectacolelor prezentate pe scena Naționalului nostru, prin orchestrarea cu grijă a cuvîntelor și tăcerilor, prin acordarea ritmului scenic la ritmul emoției sălîi. Amintindu-ne rigorile modalităților scenice ale Companiei Actorilor Londonezi, n-ar fi rău ca actorii și regizorii noștri, care se înșosec, uneori în demonstrații exterioare, sterile, zgomotoase, să păstreze mai mult decît un zîmbet ironic: „Cuvîntul de ordin, economia: economia de gesturi, economia de mișcări, economia emoțiilor și a expresiilor lor, a raporturilor dintre exterior și interior, pentru a evita risipa și dezordinea“. (din allocuțiunea rostită de Harold Pinter la ocazia înmînării, în 1970, a premiului Shakespeare).

Nicoleta Gherghel

tudor stancu

Poem

„E adevărat — spunea ea, agițind o batistă
— roz și două codițe bălăie —
că uneori mai vedem și fața nepăcătută
a lucrurilor”,
dar în seara aceea stelele din oglinzi
țâiau aerul ca niște itagane insingurate
de sentimente exotice,
cite un vis multicolor își lua zborul
din arterele ei încă deschise
iar eu nu găseam momentul potrivit
să-i spun că s-ar putea să răcească
umbilul în picioarele goale pe asfaltul rece
printre mașini și pești cu ochi bulbucați,
neștiind, vai, neștiind,
că în seara aceea lumea se distra.

Și, deși eram amindoi numai două
lămpi fluorescente
puteam vedea oesele prin haine,
puteam simți prin fiecare fibră a aerului
din plămni
cum urcă apa...

Dar singele ei curgea continuu din artere
poate spre mare, poate spre ocean,
în timp ce minea mea tranzitorizată
imi repeta în fiecare zi, la aceeași oră:
„Sulina, șoixante-six centimetres. Stationnaire”

Un strigăt cu seara în spinare

În seara asta riurile varsă liniște în mări.
Mai singur decit un sentiment,
mai gol decit năvodul unui pescar sărac
și totuși mai abil decit un iaht alb,
trupul meu, etajul său de sus, plătește
pentru toate cite au fost.

/ Joe simplu, copilăresc — alica pătrunsă
în picior

Impiedică iepurele să fugă /
În seara asta aerul varsă liniște în case
Țiritul graierilor care anunță o toamnă

prematură,
mai dau cite o palmă stelelor,
și multe alte bonalități
fac singurătatea să nu mai fie bonală.

În seara asta riurile varsă liniște în mări.
Tu — care nu ești aici și acum,
cine care se mai împiedică de visul tău ?

Poem albastru

Vulturii albaştri îmi mănincă ficatul
ca niște interminabile pahare cu alcool...
Corbii albaştri îmi ciugulesc ochii
ca niște ochelari cu lentile groase,
cilindrice și translucide.

Această respirație albastră a nopții
mă plensește peste ceață
și îmi ordonă:
„Vopsește-ți văzul și auzul, părul și hainele,
organele interne
și mai ales vocea, vocea cu care te lauzi
că ai singe albastru”.

Singurătatea albastră îmi mănincă
pînă și urechile,
pînă și timpanele în care se scurg secundele
topite de căldura ochilor pătrunzători
ai unui pește albastru.

Această respirație a nopții nedormite
mă aruncă întotdeauna spre
toți acei necunoscuți
care se reped hulpavi
spre albastrul meu inutil...

Trezire
Te văd:
furtuna a risipit frunzele ce te acoperău
și cred că toate gîndurile mele
sînt apele unor riuri de munte
deasupra cărora chipul tău
se apleacă să se spele.

Patul
Patul în care îmi aștern gîndurile,
așternutul în care urmele gîndurilor mele
par niște gropi fine,
tot patul acesta
în care trupul meu și-a lăsat o parte
din căldura lui,
nu poate fi decit pămîntul cu bulgării
săi uscați,
care s-au sfărîmat și s-au topit în cereafacuri
Urma trupului meu va rămîne în pot
iar capetele voastre se vor odihni
în urmele moi și calde
lăsate de gîndurile mele pe permă.

plastică
p

Arta și tehnica imaginativă

Opt artiști din Republica Federală
Germania sînt prezentați pînă miine, 10
noiembrie, într-o expoziție (Muzeul
Colecțiilor de Artă) al cărui interes
provine nu doar din faptul că autorii
au fost selecționați cu grijă dintre ex-
pomenții generației „mijlocii” (nici
unul nu are mai mult de 50 de ani
sau mai puțin de 40) ci, mai ales, din
faptul că arta lor este practic barometru
tendințelor actuale din țara res-
pectivă. Aproape toți s-au manifestat
în deceniul ’70-’80 prin intermediul
unor expoziții personale realizate în
principalele orașe europene; aproape
toți au expus în cadrul unor manifes-
tări de amploare — precum Bienala
tinerilor artiști de la Paris, Documenta
de la Kassel, Bienala de la Veneția
etc. În fața lucrărilor amora dintre ei
am avut, în acele ocazii, perplexită-
țile de rigoare. Orice mirare în fața
unui fenomen artistic, după trecerea
unei perioade se transformă însă în
evaluare. Intrebările criticului, nega-
țiile sau afirmațiile sale hazardate,
pariurile sale cu prezentul, devin ma-
terie pentru o judecată detașată. Istoria
artei se poate trasa chiar și pentru
perioade scurte, apropiate nouă;
ajunge să privim cu seriozitate în-
drăt.

Pentru refacerea unor evoluții ale
istoriei artei din R.F.G. în ultimii 15

mama-cînd vine

din asfalt sar pietricele; topită, smoala
dintre ele se revarsă în suvoaie negre,
lipicioase. Geamurile s-au bombat,
seamănă cu niște bivoli cu piepturile
bulbucaute de apă, bivoli înecatî murind pe
lingă ziduri cu burțile sparte; țepeni, fierb în
smoala care curge spre gurile canalelor. Tram-
vaiele au înțepenit la capătul străzii: pe sine
au călcat elefanții, morfolind-le.

Se retrag sub puni. În crăpăturile scoartei
zac maldăre de furnici: par niște puni de
copil vopsit cu zgură și amoriții în cosușele
crengilor. Prunele au pleznit, se scurg. Ca niște
ochi de broască, picăturile lipicioase le patre-
zesc pe brațele goale și arse din care se ridică
aburi printre bășilele transpirației.

Cleioase, grele, în cerul guri limbile plesnii,
parcă sint șopirle rânite printre dinții deveniți
bolovani încinși, dilatați în gingiile dureroase,
usturind. Ca din gumă, nervii li s-au întos.
Deodată se contractă, se aude un țipăt, cineva
a putut să țipe!

„Apă!...”
Ursu ridică virful unei urechi. O clipă, apoi
urechea iar se blegi. Mai are trei măsele și
cîțiva colți în față; limba li atrîmă măsurind
țărîna; cînd și cînd, dulăul oftează, atunci limba
li se trage nauntru permițînd botului, coa-
mei, urechilor să mai amintescă de scemea
apusă; apoi iar li alunecă limba, de cînd și
singe, licioare de la distanță. Privindu-i-o cu
atenție...
„Soa-soare-re țipe”

„...și se pot distinge creștăturile adînci ca o
rană unde colcăie bale de sidet. Măliele mai
departe. Lîngă animal, o farfurie din tablă,
indolită; pe fundul acesteia, mustele înecate
devreme, dimineață, acum se descompun.
Prăbușii în așteptare, toți trei copiii, pe
iarba galbejită, de iască. Unu-doi-trei covrigi.
Nu se pot minca unul pe celălalt. Nici nu mai
pot minca ceva. Sărea, sărea, sărea, unde-o
fi acum?... La ea e răcoare și poate dormi,
usahh! Nu-mi mai simt bratul. Furnici — de
unde? Doar muriseră, negricioasele. Pielea...
mă gidilă... bhhih! Priviți, s-a înroșit pielea,
aci, aci, unde te uib?”

Cu inecatul umbra se mută. Cum să se ridice?
Cel mic parcă doarme... Si ce să mînce, acum
ceasul dacă o fi două. O să vină ea, sigur, și
vor minca și vor bea! Numai de nu s-ar trezi
Silviu. Ela rezistă, nu doarme. Ela e mai mare
decit Silviu. „Acum mă privește... Ei, asa fiind-
că vreau umbro în chiloți. Și pe stradă, ce?...
Rizi ca o fleșă. Maimuțo!... Își ia coarda.
Foarte bine. „Pleacă, maimuțo!” Se strîmbă de
durere, încercase să scoată limba la Ela dar
foamea, sau limba însăși, umflată și bătăciată,
au săgetat-o pînă-n creieri! N-o mai vede pe
Ela. „Na, na! Altă dată să nu mai văl urcați
pe mine...” Strivește furnicile, maguntul mășli-
ni li pătează buricul degetelor. „Ce-o fi visînd
Silviu? Se scutură intruna.”

„Pi-ti-ticu... vis-sează-sează... urit.”
Dacă n-ar putea să viseze, ar fi mai rău
pentru ei. Pentru toți. Asa socoteste Gigea,
refuzînd să se ridice în capul onselor. Primul
cuvînt pronunțat a fost gigea. De-atunci, ni-
meni n-a mai chemat-o altfel. Doarme si Ursu.

„Mama, auzi, Ursule?... Cînd vine mama ai să
mîncîni și tu. Nu va intriza, să știi trece întii
prin piață și de la piață vine direct acasă, asa.
să știi, bigule! Li ciupesc mustele, săracii! Pe
Ursu și pe Silviu umbliă mustele berechet!
Îmi pare rău că nu-mi amintesc nici o rusă-
ciune, nenea Trică spunea că-i bine să le uităm,
dar acu, acum... ca să nu-i mai muște afurisitele
pe Silviu, că-i mic și...”

„Frat-tele meu e... em-mic...”
„Daa”, face Ela, „și tu ești grozaav de
maare! Uită-le la ea, Ingenunchează! Cul te
rog!”

„Lasă-mă, lasă-mă, nenea Trică, cel care le-a
arătat primele portocale, n-avea dreptate, uite,
fug muștele, fug muștele... Precum în cer, așa
și pre pămînt... Fug, fug!... Amin.” Se închină.
Ela o imită, stăpînindu-și greu risul. „Ela! Să-ți
fie rusine!”

„O să vină mama, din clipă-n clipă, lasă în-
chinatul! Doar ești fată maaare!”
Deodată soarele, sfîșiat de crengi, de ziduri,
de uluci, se face nevăzut. Ei vine să strige,
Gigei: „Portocala, cerul a înghițit portocala.
Ce bine, ce bine! Uite, Ela, privește... De ce
plîngi?”

Ela — Ingenuncheată ea acum. Părul li s-a
desfășurat pe jos. Își freacă ochii, plînge mă-
runt. Parcă abia în clipa asta a auzit ce-a spus
Gigea. Se întoarce spre ea ștergîndu-și ultimele
lacrimi. O privește, aproape ca pe-o necunos-
cută. E frumoasă Ela.

„A fugit soarele, vine și mama, ești frumoasă
Ela!”
Întoarce capul, brusc, de parcă Gigea ar fi
ridicat mina s-o pleznească. „Da, plăcut doarme
încă. Să-l lăsăm. Mai bine hai la poartă s-o
vedem pe mama cînd dă colțul, hai. Ela! Si
Suus!”

Amindouă se ridică. Ar vrea să zboare pînă
acolo, însă le-au amorțit picioarele. Gigea o ia
pe Ela de mijloc și fac, înălțute, cîțiva pași.
Tramvaiele urle iar. Cineva a pus la loc
geamurile... Acum Ela poate merge și fără
sprîjin. O ia înaintea Gigei, saltă cu amindouă
miinile ivărul porții. Ce de lume! Așteaptă.
„Hai, păpușo, zi!”

„Da, pe ea o așteptăm.”
„O să-l aduca iar pe nenea Trică?”
Nu s-a mai bilbit! De bucurie. Gigea o
ridică în brațe și o sărută. „Sigur, vine și
nenea Trică, sigur, ca de obicei. Bravo, Ela!”
Si-o ține strîns, se rotește cu ea, trecătorii se
opresc și se rotește odată cu ele, uii-uu-iiu!

„Ei, ce v-a apucat?”
„Mama! Mama! Ce bine! Si-n spatele tău
e... Auzi, mamă, Ela vorbește bine, nu se mai
bilb...”
„Doarme”, se grăbi Ela să spună ceva. Apoi,
ridicîndu-se pe virfuri, radioasă, zise strănu-
lu: „Li cunoști pe nenea Trică?... El spunea
că unii oameni mari n-au gustat niciodată por-
tocala. Si mai spunea că rugăciunile nu ajută
la nimic. Nici la război, nici acu. Noi tot
ne-am rugat să ne-aducă mama un tată și-uite
că...”

mircea constantinescu

„Lasă-mă, lasă-mă, nenea Trică, cel care le-a
arătat primele portocale, n-avea dreptate, uite,
fug muștele, fug muștele... Precum în cer, așa
și pre pămînt... Fug, fug!... Amin.” Se închină.
Ela o imită, stăpînindu-și greu risul. „Ela! Să-ți
fie rusine!”

„O să vină mama, din clipă-n clipă, lasă în-
chinatul! Doar ești fată maaare!”
Deodată soarele, sfîșiat de crengi, de ziduri,
de uluci, se face nevăzut. Ei vine să strige,
Gigei: „Portocala, cerul a înghițit portocala.
Ce bine, ce bine! Uite, Ela, privește... De ce
plîngi?”

Ela — Ingenuncheată ea acum. Părul li s-a
desfășurat pe jos. Își freacă ochii, plînge mă-
runt. Parcă abia în clipa asta a auzit ce-a spus
Gigea. Se întoarce spre ea ștergîndu-și ultimele
lacrimi. O privește, aproape ca pe-o necunos-
cută. E frumoasă Ela.

„A fugit soarele, vine și mama, ești frumoasă
Ela!”
Întoarce capul, brusc, de parcă Gigea ar fi
ridicat mina s-o pleznească. „Da, plăcut doarme
încă. Să-l lăsăm. Mai bine hai la poartă s-o
vedem pe mama cînd dă colțul, hai. Ela! Si
Suus!”

Amindouă se ridică. Ar vrea să zboare pînă
acolo, însă le-au amorțit picioarele. Gigea o ia
pe Ela de mijloc și fac, înălțute, cîțiva pași.
Tramvaiele urle iar. Cineva a pus la loc
geamurile... Acum Ela poate merge și fără
sprîjin. O ia înaintea Gigei, saltă cu amindouă
miinile ivărul porții. Ce de lume! Așteaptă.
„Hai, păpușo, zi!”

„Da, pe ea o așteptăm.”
„O să-l aduca iar pe nenea Trică?”
Nu s-a mai bilbit! De bucurie. Gigea o
ridică în brațe și o sărută. „Sigur, vine și
nenea Trică, sigur, ca de obicei. Bravo, Ela!”
Si-o ține strîns, se rotește cu ea, trecătorii se
opresc și se rotește odată cu ele, uii-uu-iiu!

„Ei, ce v-a apucat?”
„Mama! Mama! Ce bine! Si-n spatele tău
e... Auzi, mamă, Ela vorbește bine, nu se mai
bilb...”
„Doarme”, se grăbi Ela să spună ceva. Apoi,
ridicîndu-se pe virfuri, radioasă, zise strănu-
lu: „Li cunoști pe nenea Trică?... El spunea
că unii oameni mari n-au gustat niciodată por-
tocala. Si mai spunea că rugăciunile nu ajută
la nimic. Nici la război, nici acu. Noi tot
ne-am rugat să ne-aducă mama un tată și-uite
că...”

„Lasă-mă, lasă-mă, nenea Trică, cel care le-a
arătat primele portocale, n-avea dreptate, uite,
fug muștele, fug muștele... Precum în cer, așa
și pre pămînt... Fug, fug!... Amin.” Se închină.
Ela o imită, stăpînindu-și greu risul. „Ela! Să-ți
fie rusine!”

„O să vină mama, din clipă-n clipă, lasă în-
chinatul! Doar ești fată maaare!”
Deodată soarele, sfîșiat de crengi, de ziduri,
de uluci, se face nevăzut. Ei vine să strige,
Gigei: „Portocala, cerul a înghițit portocala.
Ce bine, ce bine! Uite, Ela, privește... De ce
plîngi?”

Ela — Ingenuncheată ea acum. Părul li s-a
desfășurat pe jos. Își freacă ochii, plînge mă-
runt. Parcă abia în clipa asta a auzit ce-a spus
Gigea. Se întoarce spre ea ștergîndu-și ultimele
lacrimi. O privește, aproape ca pe-o necunos-
cută. E frumoasă Ela.

„A fugit soarele, vine și mama, ești frumoasă
Ela!”
Întoarce capul, brusc, de parcă Gigea ar fi
ridicat mina s-o pleznească. „Da, plăcut doarme
încă. Să-l lăsăm. Mai bine hai la poartă s-o
vedem pe mama cînd dă colțul, hai. Ela! Si
Suus!”

Amindouă se ridică. Ar vrea să zboare pînă
acolo, însă le-au amorțit picioarele. Gigea o ia
pe Ela de mijloc și fac, înălțute, cîțiva pași.
Tramvaiele urle iar. Cineva a pus la loc
geamurile... Acum Ela poate merge și fără
sprîjin. O ia înaintea Gigei, saltă cu amindouă
miinile ivărul porții. Ce de lume! Așteaptă.
„Hai, păpușo, zi!”

„Da, pe ea o așteptăm.”
„O să-l aduca iar pe nenea Trică?”
Nu s-a mai bilbit! De bucurie. Gigea o
ridică în brațe și o sărută. „Sigur, vine și
nenea Trică, sigur, ca de obicei. Bravo, Ela!”
Si-o ține strîns, se rotește cu ea, trecătorii se
opresc și se rotește odată cu ele, uii-uu-iiu!

„Ei, ce v-a apucat?”
„Mama! Mama! Ce bine! Si-n spatele tău
e... Auzi, mamă, Ela vorbește bine, nu se mai
bilb...”
„Doarme”, se grăbi Ela să spună ceva. Apoi,
ridicîndu-se pe virfuri, radioasă, zise strănu-
lu: „Li cunoști pe nenea Trică?... El spunea
că unii oameni mari n-au gustat niciodată por-
tocala. Si mai spunea că rugăciunile nu ajută
la nimic. Nici la război, nici acu. Noi tot
ne-am rugat să ne-aducă mama un tată și-uite
că...”

„Lasă-mă, lasă-mă, nenea Trică, cel care le-a
arătat primele portocale, n-avea dreptate, uite,
fug muștele, fug muștele... Precum în cer, așa
și pre pămînt... Fug, fug!... Amin.” Se închină.
Ela o imită, stăpînindu-și greu risul. „Ela! Să-ți
fie rusine!”

„O să vină mama, din clipă-n clipă, lasă în-
chinatul! Doar ești fată maaare!”
Deodată soarele, sfîșiat de crengi, de ziduri,
de uluci, se face nevăzut. Ei vine să strige,
Gigei: „Portocala, cerul a înghițit portocala.
Ce bine, ce bine! Uite, Ela, privește... De ce
plîngi?”

Ela — Ingenuncheată ea acum. Părul li s-a
desfășurat pe jos. Își freacă ochii, plînge mă-
runt. Parcă abia în clipa asta a auzit ce-a spus
Gigea. Se întoarce spre ea ștergîndu-și ultimele
lacrimi. O privește, aproape ca pe-o necunos-
cută. E frumoasă Ela.

„A fugit soarele, vine și mama, ești frumoasă
Ela!”
Întoarce capul, brusc, de parcă Gigea ar fi
ridicat mina s-o pleznească. „Da, plăcut doarme
încă. Să-l lăsăm. Mai bine hai la poartă s-o
vedem pe mama cînd dă colțul, hai. Ela! Si
Suus!”

Amindouă se ridică. Ar vrea să zboare pînă
acolo, însă le-au amorțit picioarele. Gigea o ia
pe Ela de mijloc și fac, înălțute, cîțiva pași.
Tramvaiele urle iar. Cineva a pus la loc
geamurile... Acum Ela poate merge și fără
sprîjin. O ia înaintea Gigei, saltă cu amindouă
miinile ivărul porții. Ce de lume! Așteaptă.
„Hai, păpușo, zi!”

„Da, pe ea o așteptăm.”
„O să-l aduca iar pe nenea Trică?”
Nu s-a mai bilbit! De bucurie. Gigea o
ridică în brațe și o sărută. „Sigur, vine și
nenea Trică, sigur, ca de obicei. Bravo, Ela!”
Si-o ține strîns, se rotește cu ea, trecătorii se
opresc și se rotește odată cu ele, uii-uu-iiu!

„Ei, ce v-a apucat?”
„Mama! Mama! Ce bine! Si-n spatele tău
e... Auzi, mamă, Ela vorbește bine, nu se mai
bilb...”
„Doarme”, se grăbi Ela să spună ceva. Apoi,
ridicîndu-se pe virfuri, radioasă, zise strănu-
lu: „Li cunoști pe nenea Trică?... El spunea
că unii oameni mari n-au gustat niciodată por-
tocala. Si mai spunea că rugăciunile nu ajută
la nimic. Nici la război, nici acu. Noi tot
ne-am rugat să ne-aducă mama un tată și-uite
că...”

„Lasă-mă, lasă-mă, nenea Trică, cel care le-a
arătat primele portocale, n-avea dreptate, uite,
fug muștele, fug muștele... Precum în cer, așa
și pre pămînt... Fug, fug!... Amin.” Se închină.
Ela o imită, stăpînindu-și greu risul. „Ela! Să-ți
fie rusine!”

„O să vină mama, din clipă-n clipă, lasă în-
chinatul! Doar ești fată maaare!”
Deodată soarele, sfîșiat de crengi, de ziduri,
de uluci, se face nevăzut. Ei vine să strige,
Gigei: „Portocala, cerul a înghițit portocala.
Ce bine, ce bine! Uite, Ela, privește... De ce
plîngi?”

Ela — Ingenuncheată ea acum. Părul li s-a
desfășurat pe jos. Își freacă ochii, plînge mă-
runt. Parcă abia în clipa asta a auzit ce-a spus
Gigea. Se întoarce spre ea ștergîndu-și ultimele
lacrimi. O privește, aproape ca pe-o necunos-
cută. E frumoasă Ela.

„A fugit soarele, vine și mama, ești frumoasă
Ela!”
Întoarce capul, brusc, de parcă Gigea ar fi
ridicat mina s-o pleznească. „Da, plăcut doarme
încă. Să-l lăsăm. Mai bine hai la poartă s-o
vedem pe mama cînd dă colțul, hai. Ela! Si
Suus!”

Amindouă se ridică. Ar vrea să zboare pînă
acolo, însă le-au amorțit picioarele. Gigea o ia
pe Ela de mijloc și fac, înălțute, cîțiva pași.
Tramvaiele urle iar. Cineva a pus la loc
geamurile... Acum Ela poate merge și fără
sprîjin. O ia înaintea Gigei, saltă cu amindouă
miinile ivărul porții. Ce de lume! Așteaptă.
„Hai, păpușo, zi!”

george țărnea

„Copiii de toate virstele,

ca o invitație la călătorie

prin copilăria celui care va rămîne

și primul și ultimul nostru

Nichita Stănescu.”

Lectică dialectică (I)

Patru-l duc,
Patru-l aduc
Într-o lectică de nuc
Pe grozavul de haiduc —
Cu scumpețuri pe surtuc,
Dar la suflet cam caduc —
Pentru bragă și sugiuc,
Jos, la Hanul lui Manuc
Unde șade singur cuc
Pin-ajunge zăbăuc
Tot scoțînd de sub papuc
Oase reci de miel calmuc
Perpelit la foc uituc.

Zi de zi același truc —
Din ce parte să-l apuc
Și să-l bag la balamuc
Pe grozavul de haiduc
Care-a spart dînr-un ciubuc
Tîmpla unui sfînt de stuc,
Dacă-n lectica de nuc
Patru-l duc,
Patru-l aduc.

„Flori de toamnă” —
fotografii de Mircea Șoanutescu

Nini la plecare

Într-un oraș concret și trist
S-a petrecut din viață-n moarte
Cel mai Nichita, de departe, —
Pere neștiut ca pianist.

Nici Nini nu mai ninge-acum,
De prin decembrie spre vară
Decit cu flori subțiri de ceară —
Că nu-i de glumă, nicidcum.

Adorm o mie de poezi
În celui hărăzit să fie
Mai mie lui decit mi-e mie
Cînd pică lacrimi din pereți.

Și Nini a zburat de tot
Din casa cu tavan de sită
Spre moara prea neobosită,
Să-i dea o palmă peste bot

Si s-o arunce din înalt
Așa de mult și de vale
Încît să nu-i mai iese-n cale
Nici pe țărîmul celălalt.

Nini la gard

Privește Nini prin ochean
La bobul străvezii de reuă
Gîndind că dacă mai și plouă
Se face-n curte un ocean.

Prilei mai potrivit n-ar fi
Să se strecoare prin ulucă
Din vina dorului de ducă
Și-n lume să se piard-o zi.

Dar șapca lui de marinar
Cu hainele de muselină
Stau în dulap, la naftalină
Și n-are cheia-n buzunar.

Cum să te-numești s-o pomești
Fără veșminte adecvate
Pe niște ape-nvolburate
Ceva mai jos de București.

Descumpănit, pe gardul său
Večin cu fabrica de ceară,
Își face Nini plan spre seară
Să fugă-n vis către Buzău.

Lectică dialectică (XVIII)

În calea reletor —
Lectica stelelor.
În miezul cerului —
Lectica gerului.
În carnea humelor —
Lectica numelor.
În vama facului —
Lectica jocului.
În jurul crinilor —
Lectica spinilor.
În cartea lupului —
Lectica trupului.
În visul norului —
Lectica zborului.
În umbra regilor —
Lectica legilor.
În bezna scrumului —
Lectica drumului.
În strînsul miinilor —
Lectica piinilor.
În fructul frunților —
Lectica nunților.
În ceața toamnelor —
Lectica doamnelor.
În somnul somnului —
Lectica domnului.
În fața porților —
Lectica morților.

Lectică dialectică (XXVI)

Scriu întii și-abia pe urmă
Gheara visurilor scurmă
Dureror, printre cuvinte,
Cu ce știu mai dinainte —
Scufundîndu-mă în teama
Că prea țîn de vorbe seama
Și prea-mi lasă-n urmă visul
Lectica de tras cu scrisul.

Lectică dialectică (XXV)

De mi-e una, de mi-e alta,
Raza soarelui — înalta —
Îmi abate din cărare
Lectica de-ngîndurare.

Se-nverzește și pălește
Iarba care-n gînduri crește
Și la fel răsare luna,
De mi-e alta, de mi-e una.

Lectică dialectică (XIX)

Se pot îndepărta, se pot întoarce,
Se pot răzni — lovite de deochi —
Aceste lectici reci ca niște Parce
Pe care zeii le-au legat la ochi.

Doar în afara lor se poate șterge
Deosebirea dintre ris și plîns
Știut fiind că lectica nu merge
Decit pe umeri, închinată strîns.

Cînd ești și cel purtat și cel ce poartă,
Rămîne să cuprîndă ce mai poți
Doar lectica din cer numită soartă —
La fel de așezată peste toți.

